

siqna

editor : Dan POPESCU, 0744 793139, C.P. 3-49, 5600 Piatra Neamt
• escu_neamt@yahoo.com • escu@home.ro •

Cătălin IONESCU

REPLICI și POLEMICI

Cuvânt înainte

Seria de articole „Replici și polemici“ a fost scrisă în perioada 1997 – 1999. Articolele au fost difuzate, în aceeași perioadă la radio, pe postul național România Tineret, la emisiunea SF realizată de Ștefan Ghidoveanu, la rubrica cu același nume. În ciuda faptului că ultimul episod promitea continuarea, colaborarea subsemnatului cu Ștefan Ghidoveanu a fost curmată brusc în urma unor neînțelegeri personale, pe marginea unei traduceri.

Doresc să atrag atenția cititorilor asupra unui fapt: fiind o serie de articole ce se difuzau la relativ scurtă vreme după ce au fost scrise, acestea se referă în special la teme sf actuale atunci. După mai mulți ani, este de la sine înțeles că o serie de aprecieri au rămas acum fără obiect (postul PRO-TV, de pildă, a încetat de multă vreme să mai reprezinte altceva decât fieful prostului gust, al inculturii și al disprețului direct afișat față de spectatori, deși începuturile sale au fost fulminante - *sic transit gloria mundi!*); cred însă că un anume rest din ele își păstrează, chiar și acum, o anume „actualitate“, mai curând de natură întunecată. Dar, desigur, asta este datoria cititorului să judece.

Cum însă puține *Replici și polemici* au fost publicate însă (câteva au văzut lumina tiparului în suplimentul *Fantasya*, editat de Mircea Cărbunaru la Brăila), am decis să-i ofer lui Dan Popescu, spre publicare, aceste materiale *aproape* inedite.

Pentru o mai bună ilustrare a spiritului Replicilor și polemicilor, spirit care, îmi place să cred, se regăsește din plin în site-ul **Pro-Scris**, revista de critică science fiction pe care o editez pe internet (<http://proscris.port5.com> sau <http://proscris.web1000.com>) am ales și 2 materiale scurte, apărute în numărul 1 (iulie 2000).

Cătălin Ionescu,
3 octombrie 2002

REPLICI ȘI POLEMICI

episodul 1

În urmă cu 26 de ani, mai precis în februarie 1971, scriitorul englez J. G. Ballard declara: „Totul s-a transformat în science fiction. Acesta a evoluat de la stadiul de literatură marginală la statutul de realism al secolului 20“. Citatul a apărut inițial într-o publicație londoneză și a fost preluat 13 ani mai târziu de o revistă din San Francisco. Iar Ballard nu s-a sfiit să mai toarne ceva gaz peste foc: „Până și proza science fiction cea mai proastă se ridică peste nivelul celei mai bune beletristicii convenționale. Prezentul este mai interesat de viitor, decât de trecut.“

Oare chiar așa stau lucrurile?...

„*N-am gură și trebuie să țip*“ este o povestire binecunoscută a lui Harlan Ellison, apărută și ea, „doar“ de vreo 30 de ani. De curând însă, *I Have No Mouth And I Must Scream* a devenit, cel puțin după reclama făcută, un foarte interesant joc de calculator. Ceea ce, în sine, constituie o situație paradoxală: calculatorul cel rău, viitorul negru al omenirii subjugate de logica matematică implacabilă și insensibilă, constituie un subiect de joacă pentru calculatorul cel bun, blândul și prietenosul PC, care încet încet ni s-a strecurat pe sub piele, fără nici o intenție de hegemonie asupra noastră. Mai mult, o parte semnificativă din jocurile de calculator la mare modă în prezent au la bază o intrigă science fiction: fie luată de-a dreptul din poveștile clasice ale genului (*Tie Fighter*, de pildă, care exploatează peripețiile din Războiul Stelelor sau chiar mai noul joc inspirat după serialul TV cu același nume, *Star Trek Deep Space Nine*), fie construite pe un schelet literar cunoscut (*Nu am gură și trebuie să țip* sau deja clasicul *Dune*), fie pe un scenariu SF propriu (*Cyberia* sau *Power Slave*, de pildă), asta ca să nu mai vorbim de jocurile care supralicitează, la nivel de political-fiction, relațiile est-vest prin confruntări ce țin de un viitor virtual extrem de apropiat (de exemplu, *Alarma roșie*). Ceea ce, mai departe, înseamnă un singur lucru: într-un mod extrem de firesc, lumea entertainment-ului, a amuzamentului electronic, se ține aproape de pulsul vieții science fiction.

În altă ordine de idei, succesul uriaș al unor filme sau seriale care au la bază idei de nuanță science fiction (este suficient să amintim de *Dosarele X*), ca să nu mai vorbim de existența unui canal de televiziune prin satelit dedicat în exclusivitate fenomenului science fiction, îndeamnă spre o anume constatare: science fiction-ul a evoluat de la a acapara o anume parte (deloc neglijabilă) a culturii, spre niște obiective mult mai ambițioase, având o tendință de creștere constantă pe un spectru larg al vieții cotidiene. Sau, mai simplu spus, bursa creșterii *industrii SF* se menține la cote ridicate.

Desigur, revenind cu picioarele pe pământ, mai precis pe pământul nostru mioritic, nu e cazul să ne abandonăm euforiilor pe care și le permit alții. Vă propunem totuși, pentru început, un aspect ce merită

reliefa puțin. Deși editorialele revistei *Anticipația* continuă să facă un mare deserviciu acestei publicații, prin propaganda obositoare de nuanță PDSR derulată fără conținut, o rubrică nouă s-a profilat deja la orizont, arătând că, în ciuda inerției de care a dat dovadă, revista caută totuși noi forme de a se exprima - și este vorba bineînțeles de Hyde Park. Desigur, această titulatură ascunde o capcană puțin vizibilă: originalul parc din vestul Londrei reprezintă nu simbolul libertății cuvântului, ci acela al așa numiților oratori „soapbox“, adică mai pe românește, arta elocinței ridicată la rang de... baloane de săpun. De fapt și de drept, primii pași în Hyde Park-ul revistei *Anticipația*, cam asta au și arătat... Totuși, debutul în sine reprezintă o schimbare importantă de opinie în colectivul de conducere al revistei *Anticipația*, ceea ce, repetăm, nu-i rău defel. Pasul este însă sesizabil pentru revistă, dar mai puțin sesizabil (încă) pentru *sefistul* român.

Dacă privim din satelit plaiul românească și încercăm să adunăm și să tragem linie, avem impresia mai degrabă că am efectuat o scădere: industria SF este sublimă, dar... jocurile pe calculator (pentru încă puținii care posedă așa ceva) sunt de-a dreptul prohibitive, abonamentul la televiziunea prin cablu începe să concureze Everestul, cărțile au devenit și ele un lux exorbitant, iar puținele reviste (adică puțina *revistă*) de răspândire națională ezită încă între a face propagandă unui partid scos pe ușa din spate a istoriei și a începe, deocamdată timid, un test de opinie science fiction.

În rest, SF-ul rămâne, la ora actuală, doar pasiunea din umbră sau cel mult refugiul secret după o zi stresantă de activitate. Foarte puțin pentru potențialul de care dispune science fiction-ul românesc. Care, mai mult, ar trebui acum să-și pună, cu sinceritate, anumite întrebări. În materie de întrebări, oricum nu faceți griji, o să punem și noi umărul. Chestia e, ce șanse avem să primim și niște răspunsuri...

Să fim totuși optimiști și, până data viitoare, să sperăm că vom putea, măcar cândva, să sefim și noi cu bine...

episodul 2

„Îmi pare foarte rău că spun asta, dar scriitorii de science fiction nu știu de fapt nimic. Nu putem vorbi între noi despre știință, pentru că majoritatea cunoștințelor noastre sunt sărace și nerecunoscute oficial și din acest punct de vedere scrierile noastre sunt proaste.“ Această declarație, care la prima vedere aparține unui dușman înrăit al genului SF, îi este atribuită în realitate lui Philip K. Dick.

Aparent, Dick încearcă să concilieze două puncte de vedere diametral opuse sau, și mai mult, să inverseze polaritatea unei contradicții mai vechi. Pentru că se știa că „știința este de partea celor care vor să învețe; în schimb arta este apanajul cunoscătorilor“ - după cum spunea în 1886 preotul și scriitorul francez Joseph Roux. Curioasă este și poziția lui Dick vizavi de știință, ținând cont de faptul că el nu este considerat un scriitor tehnicist. Totuși, revenind la interesantul citat al său, în ce măsură se poate afirma astăzi că genul science

fiction are nevoie de creatori având o solidă bază științifică?

O incursiune, chiar și foarte sumară în acest teritoriu minat impune câteva considerente preliminare. În primul rând, vom considera science fiction-ul ca fiind acel gen literar construit pe un fundament științific sau pseudoștiințific. În al doilea rând va trebui să luăm în considerare că termenul „știință“ definește nu numai disciplinele exacte, ci și pe toate celelalte. În al treilea rând va trebui să afirmăm cu nonșalanță, de la bun început, că nu există o școală a scriitorilor sau, și mai pe șleau spus, absolvenții facultăților de litere nu au în buzunar nici diploma de scriitor, nici măcar cea de critic literar...

Dintr-un anume punct de vedere îi dăm și noi dreptate lui Philip K. Dick. Construirea unei intrigi coerente presupune un minim de cunoștințe despre subiectul în cauză. Bineînțeles că lucrurile sunt relative. De pildă, excesul de tehnică - sau mai curând de știință - pare dăunător. Dar Bernard Werber, atât în seria *Furnicilor*, cât și în *Thanatonautii* ne convinge cu brio de contrar. Pe de altă parte, însuși Dick o cam dă în bară atunci când în *Ubik* descrie cu prea multe amănunte starea tehnică a anului 1992, insistând de pildă pe aparatele de redat sunetul.

Mai mult, atât Asimov cât și Clarke au fost la bază niște binecunoscuți oameni de știință. Harlan Ellison în schimb nu a avut nici o pregătire deosebită în vreun domeniu științific. La noi în țară, o bună parte a creatorilor de science fiction au urmat facultăți tehnice, îngroșând puternica „armată“ a inginerilor; remarcați, stimați ascultători, nu am folosit termenul gingaș de „tagmă“, din motive ce țin de instinctul de conservare. Există însă și creatori remarcabili fără nici o pregătire superioară.

Zăbovind însă puțin mai mult pe aceste coordonate, se naște și întrebarea legitimă dacă nu cumva există un conflict de idei - sau chiar de interese - între adepții inginerismului, să spunem, pe de-o parte, și literații cu diplomă, pe de altă parte. Desigur, orice afirmație categorică în acest domeniu nu poate fi decât foarte hazardată. Totuși... Senzația noastră este că nu a existat de fapt nici un conflict real. Și asta din simplul motiv că există acel al șaselea simț al unui autor de valoare care îl face pe acesta să se retragă din fața oricărei capcane care ar putea ridiculiza textul său. De altfel toți scriitorii contemporani recunoscuți duc o muncă susținută de documentare atunci când situația o cere.

În România, pe anumite baricade, continuă cruciada literaților împotriva „insurecției inginerilor“. Dar substratul nu are a fi un conflict major, pentru că putem constata, de pildă, chiar o anume indiferență a noului val în fața aspectului „hard“ al science fiction-ului, încercându-se o înclinare a balanței mai curând spre fantastic, neglijând până și aspectul narativ. Și faptul acesta ni se pare a fi complet lipsit de pericole. Pentru că, în ultimă instanță, ceea ce contează - și, spre marea bucurie a împăciuitorilor, cu lucrul acesta sunt de acord atât „tehnocrații“ cât și „literații“ - este valoarea literară. Valoare care, în principiu, nu are rețete. Chiar dacă, haideți să recunoaștem, pentru a nu

face acel insignifiant pas de la sublim la ridicol, în science fiction este, în general, nevoie de mai multe cunoștințe decât în mainstream.

În rest, păreriile regretatului Philip K. Dick sunt mai mult decât discutabile. Scriitorii de science fiction nu trebuie să vorbească între ei despre știință, ci despre literatură. Și idealul ar cere ca gâlceava lor pasionată să-i pună pe gânduri pe toți ceilalți, inclusiv pe oamenii de știință. Nu de alta, dar și aceștia din urmă au reușit, în mai multe rânduri, să propună niște teorii care au ridiculizat scrierile SF. Cât despre calitatea proastă a scrierilor colegilor săi, vă mărturisesc că sunt tare curios să știu ce ar fi afirmat mister Dick dacă ar fi avut contact cu science fiction-ul românesc de la nivelul anului 1997...

Totuși, să nu fim excesiv de răi și să încercăm, până data viitoare, să mai și sefim cu bine...

episodul 3.0

La șase ani de la tragicul eveniment, asasinarea lui Ioan Petru Culianu începe iar să agite spiritele în România. Mediile intelectuale reîncep lunga listă de întrebări la care opinia noastră publică a rămas, în cel mai bun caz, indiferentă.

Deși între timp s-au mai publicat câteva din volumele sale (mulțumită în primul rând Editurii Nemira), totuși Ioan Petru Culianu a rămas în continuare, în bună parte, necunoscut. Mai rău, deși Culianu și-a manifestat de mai multe ori atracția spre science fiction, mișcarea SF românească a rămas apatică față de acest tulburător autor. Și aceasta, trebuie accentuat, nu este o simplă neglijență, ci reflectă, dintr-un anume punct de vedere, imaturitatea curentului SF românesc care rămâne incapabil, în continuare, să facă joncțiunea cu preocupările intelectualității românești...

Biografiile minimale ale lui Culianu amintesc, sec, jaloanele exterioare ale existenței sale: nașterea în 1950 la Iași, studiile de specializare din 1975 de la Chicago cu Mircea Eliade, doctoratul din 1980 de la Sorbona, o înșiruire niciodată completă a volumelor sale, și moartea din 1991 de la Chicago. Desigur, se poate afirma că personalitatea lui Culianu i-a pus în încurcătură pe critici și istorici. Dar, la urma urmei, scuza este mai mult decât transparentă. Iar pentru (puținii) critici de SF scuza este inoperantă: în locul interminabilelor polemici pe marginea autorilor români s-au evitat cu încăpățănare orice trimiteri spre Culianu, și asta în ciuda volumelor de proză apărute în țară!...

În aceste condiții se pune o întrebare legitimă: este istoricul religiilor Culianu și un scriitor de science fiction? Iar răspunsul, în spiritul fără de echivoc al rubricii de față, trebuie să fie foarte clar: **da!** Chiar dacă ne limităm doar la culegerea „Pergamentul diafan“. Chiar dacă poposim - și aici exagerăm, cu bună știință - doar la „Intervenția zorabilor în Jormania“, poveste care, dincolo de aciditatea pamfletului politic, vorbește în termeni simbolisto-amari despre amărăciunea celui care *știe*, dar este incapabil să schimbe cursul evenimentelor... Dar proza lui Culianu nu se oprește la deznădăjduitele povestiri de nuanță *political fiction* pe teme românești. Căutările lui Culianu și-au găsit loc atât

în „Hesperus“, romanul publicat de Editura Univers în 1992, cât și în ultimele povestiri, publicate de Editura Nemira în 1996. Apropos de acest volum, titlul rubricii noastre nu ne lasă să trecem tăcuți pe lângă un alt aspect: oare de ce Nemira a simțit nevoia unui joc mai puțin fair-play, republicând „Pergamentul Diafan“ (Editura Nemira, Colecția Babel, 1993), alături de aceste ultime povestiri? Posesorii primei ediții au suspinat și au cumpărat încă o dată cartea (7000 de lei la nivelul anului trecut) pentru că deh, un Culianu nu se ratează și Nemira a avut sentimentul că a făcut o afacere bună... Sau poate nu atât de bună, oricum cărțile începuseră să intre în caruselul infernal al prețurilor și piața reacționa în consecință (ca să nu amintim de faptul că, așa cum spuneam puțin mai devreme, Culianu nu a intrat încă în reflexul numelor cu mare priză la public)...

Dar, ca să fim la fel de fair-play, Nemira și-a răscumpărat „păcatele“ publicând de foarte curând volumul „Eros, magie și asasinarea profesorului Culianu“, sub semnătura lui Ted Anton.

Revenind la scriitorul Ioan Petru Culianu și la romanul „Hesperus“, iată ce scria pe această temă Mircea Eliade:

„Ar fi interesant de știut dacă intima cunoaștere a credințelor, ideilor și tehnicilor religioase a pregătit – sau a provocat – tema centrală din *Hesperus*. Important este să subliniem acum faptul că un tânăr savant, stăpân pe mai multe filologii, a resimțit nevoia imperioasă – bine finalizată – de a scrie un roman care este în același timp o operă science fiction și o *călătorie filozofică* într-o lume paralelă.“

Revista „22“ numărul 21 (din 27 mai 1997) publică un articol semnat de Umberto Eco, intitulat „Crimă la Chicago“, care a apărut în aprilie 1997 în „New York Review of Books“. Eco face largi trimiteri la cartea lui Ted Anton recent apărută la noi. Și cam atât. Dar, în ceea ce ne privește pe noi, iubitorii de S.F., lucrurile sunt mult mai clare: „Când Ceaușescu era încă la putere, Culianu a scris science fiction, sau mai degrabă ficțiune politică; prozele sale se dovedesc profetice, ele prezic modul în care urma să fie răsturnat regimul comunist.“

În numărul următor din „22“ cazul Culianu este preluat de Dan Petrescu, care combate vehement un articol din revista „Cuvântul“ semnat de Ion Crețu. Și nimic nu ne face să credem că subiectul se va opri aici... Oricum, cartea lui Ted Anton face deocamdată capul de afiș și poate vom reveni și noi la ea, ceva mai târziu, dacă va fi cazul.

Ar fi însă mai multe de spus pe marginea faptului că formula romanului science fiction era considerată de Culianu singurul mod de a face metafizică în lumea modernă. S-ar putea vorbi de călătoriile inițiatice în *lumea de dincolo*, de trăsăturile magice sau polițienești ale statelor, de multe alte idei ale lui Ioan Petru Culianu. Și, nu în ultimul rând, de prozele sale. Greu încadrabile într-un anume gen, tocmai pentru că arta adevărată nu se lasă etichetată și încorsetată.

Ioan Petru Culianu a părăsit misterios lumea aceasta. Enigma ne va sfida multă vreme și pentru că, dintr-un anume punct de vedere, și operele sale sfiideză. Iar dacă, într-adevăr, preluând un citat din romanul

Hesperus, „lumea este locul de adunare al celor care nu pot să-și suporte visul“, poate că atunci, în încheierea intervenției noastre, îi putem atribui lui Culianu cuvintele spuse de personajul său, Horton:

„Eu am venit să vă fac să gustați libertatea de a trăi în propriul vostru vis.“

episodul 3.5

Mircea Eliade, mistagogul artelor

«Mircea Eliade este incontestabil unul din cei mai mari făuritori de mituri din epoca noastră. Personaj care, prin jurnalele, memoriile și romanele sale autobiografice, s-a dezvăluit publicului ca nimeni altul, el este și - cum puțini bănuiesc - un mistagog al artelor, un creator conștient și uneori ludic de enigme. Mircea Eliade nu *se oferă*: se derobează; el nu *spune*: sugerează. Spre a încerca să-i înțelegi opera, nu e suficient să-i extragi ideile, adică ceea ce se manifestă prin excelență fiindcă i s-a imprimat voința de a fi manifest; trebuie să ai pasiunea ocultului și răbdarea alchimistului» scria Ioan Petru Culianu în introducerea la studiul *Mircea Eliade necunoscutul*.

La prima vedere, caracterizarea aceasta ține de partizanatul discipolului față de maestrul său. Totuși trebuie să ne înclinăm în fața esenței surprise de Culianu: mistagogul, preotul care inițiază în tainele Misterelor. Și poate că aici se află și intersecția scrierilor fantastice cu cele științifice ale lui Eliade.

Mircea Eliade a pășit pe poarta care duce *dincolo* pe data de 22 aprilie 1986. Au trecut unsprezece ani, dar societatea noastră actuală continuă să fie indiferentă față de marile sale personalități. Mai mult, după 1989, au apărut și tot felul de acuzații, cum ar fi de pildă cele privind simpatiile sale legionare, sau antisemitismul său. Pentru că, din păcate, destinul marilor oameni este, de cele mai multe ori, nedrept...

Vorbim de Mircea Eliade la o emisiune SF. Faptul acesta, în principiu ar trebui să mire. Chiar dacă discipolul său, Culianu, s-a simțit atras puternic de science fiction și a recunoscut deschis aceasta, Eliade nu a fost unul din exponenții acestui gen literar. Totuși, lucrul acesta este discutabil...

Iată de pildă pagina de *Jurnal* datată 22 decembrie 1961:

«Am sfârșit, de câteva zile, lectura cărții *The City and the Stars* (Orașul și stelele) de Arthur Clarke. N-am putut să citesc niciodată un roman de science-fiction, dar mi s-a părut că *trebuie* să-l citesc pe acesta, pentru că este o capodoperă. (...)

Romanului nu-i lipsesc calitățile. L-am citit cu tot mai mult interes: voiam să verific în ce măsură universurile imaginate de autor corespund structurilor simbolice arhetipale.»

Dar, chiar cu această pagină - stingheră - de jurnal, la prima vedere, catalogarea Mircea Eliade, scriitor de science fiction pare, în cel mai bun caz, de prost gust. S-ar simți lezați atât admiratorii scrierilor beletristice, cât și cei ai paginilor științifice. Totuși, în ceea ce privește literatura, lucrurile sunt ceva mai nuanțate. Trebuie mai întâi să amintim faptul

binecunoscut că Eliade nu a scris literatură decât numai în limba română. Trebuie apoi să reamintim un alt lucru binecunoscut, acela că granițele între genuri nu sunt delimitate în mod abrupt. Trebuie apoi să constatăm că există cel puțin câteva povestiri în care Eliade cochetează cu science fiction-ul (cum ar fi de pildă *Tinerețe fără de tinerețe*).

Important este însă alt aspect. Faptul că Eliade a simțit neconținut nevoia de a scrie literatură. Chiar dacă trecem peste perioada de tinerețe și peste romanele sale de nuanță realistă, Eliade, după ce a devenit un istoric consacrat al religiilor, a explorat neobosit filonul literar, această operație fiind posibilă pentru mistagogul Eliade doar în limba română. O lecție splendidă care deranjează și astăzi pe mulți mânăuitori ai lozincilor sforăitoare. Și, să recunoaștem că nici noi nu am înțeles mereu că adevăratul patriotism ține de alte lucruri decât de granițe...

Cert este că proza lui Eliade face parte din tradiția fantasticului românesc. Un fantastic abordat, după adevărata sa rețetă, nu de cunoștințele vaste ale unui expert în arhetipuri și simboluri, ci de un *creator*. Un creator care a preferat să simtă povestirea, nu să o asambleze. Un creator care și-a folosit inima și nu mintea pentru a scrie literatură. Să ne mai mirăm că, în aceste condiții, inima nu putea scrie decât în românește?...

Personalitatea lui Eliade nu este însă completă decât privindu-i toate fațetele. Inclusiv aceea de istoric al religiilor. Inclusiv aceea de mentor al lui Culiianu, cel care a împrumutat de la Eliade forța de a lăsa urme în lumea aceasta. În legătură cu această ipostază, Culiianu avea să mărturisească: «[Eliade] a izbutit în cele din urmă să mă facă să înțeleg că rolul unui maestru este de a-i învăța pe discipoli cum să se dispenseze de maestri».

Numai că, așa cum spunea cu altă ocazie același Ioan Petru Culiianu, discipolii lui Mircea Eliade sunt toți cititorii săi. Suntem noi, cei care iubim fantasticul. Iar funcția mistagogului este de a instrui și de a însoți. Credem că, în acest context, pasajul următor semnat de același Culiianu, pe care vi-l prezentăm în încheiere, nu mai necesită nici un comentariu:

«Scrierea Lotusului, *Saddharmapundarikā* budistă, spune că probabilitatea ca omul să se elibereze în chiar această existență nu e mai mare decât aceea ca o broască țestoasă cu un singur ochi să iasă la suprafața apei chiar în clipa când un buștean găurit trece deasupra ochiului ei sănătos, astfel încât ea să se poată cățăra pe buștean, trecând prin gaură. Broasca țestoasă vede doar cu un singur ochi, posibilitățile ei de orientare sunt diminuate. Ca bușteanul să fie găurit, probabilitatea e minimă. Bușteanul plutește la întâmplare, străbătând toate apele lumii: probabilitatea ca el să treacă exact pe deasupra țestoasei este infimă. Sunt puține speranțe de eliberare. Dar tocmai asta e funcția mistagogului, de a arunca în apă bucăți de lemn găurite, înadins pentru țestoasele cu un singur ochi.

Acesta este rolul asumat de Mircea Eliade: literatura sa, îndeosebi nuvelele, este alcătuită din asemenea „bucăți de lemn“, cu funcția de a îndemna țestoasele cu un singur ochi la un exercițiu cu adevărat neobișnuit, un exercițiu care a fost reprezentat pentru

vecie într-una din capodoperele lui Constantin Brâncuși: „Broască țestoasă zburând“».

episodul 4

Într-o conferință din 1906, Mark Twain spunea: „Nu sunt decât două forțe care pot lumina globul: una este soarele de pe cer, cealaltă este Associated Press de pe pământ“. Dacă ar fi să-l parafrazăm în domeniul science fiction-ului românesc, atunci ar trebui să spunem: „Nu mai sunt decât două forțe care luminează peisajul publicistic SF în România: Soarele, ziua, și lumina artificială, noaptea; Revista Anticipația nu a mai avut bani de curent electric...“

Lipsa Revistei Anticipația este dureroasă. Nu îndrăznim să spunem încă, dispariția. Cert este însă faptul că revista traversează timpuri grele. Deși ultimul număr a fost anunțat a fi cel dublu, 542/543, subsemnatul nu l-a văzut la față. Mai mult, numărul anterior, 541 a evitat să precizeze luna sa de apariție oficială, cu toate că numărul 540 preciza pe coperta a 2-a, noiembrie 1996.

Așadar, temerile cele negre ale susținătorilor au prins viață. Neanunțată oficial, moartea Revistei Anticipația își face totuși simțită prezența. De bună seamă, unii dintre noi continuă să sper: poate că e vorba doar de un sindrom trecător. Poate că mâine, în mod miraculos, va apare în chioșcuri un nou număr... La urma urmei, chiar și studenții au agățat, prin 1990, mere în plopi...

Simptomele negre ale bolii Revistei Anticipația erau vizibile mai demult: tirajul ei redus, sau faptul că multe din companiile particulare de difuzare a presei o refuzau la vânzare, din motive nu întotdeauna clare. Paradoxal însă, în interior revista era în perioada unor schimbări. Deși semnătura lui Alexandru Mironov continua să „stampileze“ editoriale revistei, ultimul dintre ele (mai precis cel din numărul 541) încerca, cu greutate, să schimbe obositoarea propagandă politică. Și asta deși cu un număr înainte, atenție, noiembrie 1996, număr pregătit desigur înainte de căderea politică a PDSR-ului, directorul onorific șarja puternic într-un material demn de anii '50 ai S.F.-ului stalinistomironovist: „Putem avea dispute interne, câte doriți, bilateral, în cenecluri, reviste, pe unde radio. Dar să fie dispute de idei, fără venin, critici literare, fără invidie și răutate...“ Sau, și mai bine, lasă autorul să se înțeleagă, să nu existe de loc... Să nu uităm însă că fantasmagoricile idei despre o Europă unită în cuget, în simțiri și în S.F. au contribuit și ele, în bună măsură, la discreditarea Revistei Anticipația...

Pe de altă parte, dacă editorialele lui Alexandru Mironov fac parte din moștenirea grea a trecutului, existau și semne de revigorare, cel mai important fiind rubrica „Hyde Park“, care, deși în cele câteva ediții a prezentat și unele aspecte extrem de discutabile, a avut marele merit de a încerca altceva, de a arăta că libertatea presei nu este o vorbă în vânt, și dreptul la libera exprimare trebuie să stea la baza tuturor publicațiilor, inclusiv cele de orientare science fiction.

Mai mult, deși de mai multă vreme se vehicula zvonul „greutăților“ Revistei Anticipația, totuși redacția

dăduse undă verde unui alt serial de mare întindere, „Dicționar sintetic de literatură S.F.“, semnat de Mihaela și Cristian Ionescu. Interesantă era și rubrica semnată de Voicu Bugariu, și asta în ciuda foarte deselor divergențe de opinii pe care subsemnatul le-a avut cu domnul Bugariu. Oricum, fragmentele critice constituiau o bază excelentă de discuții și o rampă de plecare pentru mai multe polemici – ultima dintre ele, în numărul 541 – purtând semnătura lui Cornel Robu. Și, cum bine auziți, stimați ascultători, replicile și polemicile sunt iar la modă...

Poate că, per total, Revista Anticipația nu era cea mai fericită formulă. Dar exista prin grija și eforturile unor oameni neobosiți la care entuziasmul era ponderat și de experiență. Și, chiar în lipsa concurenței, Revista Anticipația era semnul că science fiction-ul românesc se zbate și încearcă.

Desigur, dacă într-adevăr Revista Anticipația a dispărut definitiv și nu este vorba de o moarte aparentă, lucrul acesta nu înseamnă sfârșitul lumii. Nimeni nu-i va lua tastura din mâna lui Mihai Dan Pavelescu sau, Doamne ferește, îi va șterge fișierele cu traduceri sale. Nimeni nu se va împotrivi când cineva, cândva, va dori să editeze o altă revistă la care să participe și vechii colaboratori ai revistei Anticipația. Mai mult, poate că Almanahul Anticipația va supraviețui, ducând și el cu sine spiritul Revistei Anticipația...

Cert este însă un lucru. Că viitoarele publicații S.F. vor trebui să fie în cel mai mare grad posibil, libere și independente de orice influență politică, indiferent de unde ar veni. Nu numai pentru că rolul scriitorului este de a fi mereu în opoziție, ci și pentru că de prea multe ori servilismul politic a dus, în cel mai bun caz, la ridicol. Și pentru că, nu trebuie să uităm, greșelile tipărite au și ele prețul lor. Apropo, oare nu cumva tocmai o apropiere excesivă a conducerii societății „Știință & Tehnică“ S.A. față de statul pedeserist a dus la căderea acestei reviste?...

Dar să lăsăm ipotezele paranoice și să ne apropiem de încheiere pe un ton ceva mai optimist: dacă, dragă Revistă Anticipația, matale ai murit și ai de gând să rămâi moartă pe o perioadă oarecare, noi îți mulțumim, nu din suflet, ci nuanțat, doar pentru cele bune; pentru cele rele, las' pe noi, și nici noi nu ne lăsăm. Dacă, în schimb, ai de gând să revii la viață, noi te așteptăm, bucuroși să te citim și nerăbdători să te criticăm.

Și, nu numai din motive de simetrie, încheiem cu un alt citat din *sefistul* Mark Twain: „Omul care a devenit pesimist înainte de 48 de ani știe prea multe; dacă, în schimb, după această vârstă este optimist, atunci el știe prea puține.“ Dacă stăm bine să ne gândim la ceea ce-și nota Twain în jurnalul său din decembrie 1902, Revista Anticipația are o vârstă de aproximativ 42 de ani. Chiar, dumneavoastră ce părere aveți, stimate ascultătoare și stimați ascultători?...

episodul 5

„Este o mare asemănare între ecranul TV și ochiul interior al minții“ afirma în 1980 Ursula K. Le Guin. Care apoi continua: „Și deși televizorul este mult

prea adesea doar ceva frivol, sau de-a dreptul prostesc, el ar putea fi, el se poate transforma în cutia magică în care sălășluiesc visele.“

Interesantă și, să recunoaștem, partizană poziție pentru un autor SF. Nu numai pentru că de prea multe ori atât cinematograful, cât mai ales televiziunea au fost considerate ca niște dușmani ai cuvântului scris. La urma urmei, industria SF a prosperat la fel de bine și prin imagine și prin cuvinte. Replica autoarei mai devreme amintită este curajoasă prin optimismul prin care vizează tărâmul celei de-a șaptea arte.

Dar cât de mult adevăr conține replica autoarei americane față în față cu micul ecran românesc, referindu-ne strict doar la pasiunea noastră cea de toate zilele, SF-ul?

Haideți să parcurgem în diagonală peisajul filmelor SF seriale de pe canalele de televiziune autohtone. Și să începem cu televiziunea națională. Dar aici nu dăm peste nimic... A fost, ce-i drept, până de curând, „bătrânul“ *Star Trek*. Noutățile – mai corect, *fostele* noutăți – se opresc așadar pe la începutul anilor '90. TVR nu a fost în stare să termine nici *Star Trek Next Generation*, oprit undeva pe la mijlocul seriei, și continuat apoi cu *Deep Space Nine*, prezentat cu turle și trâmbețe, deși pe ecranele americane (și nu numai) începuse derularea faimosului *Star Trek Voyager*. Mai mult, și *Deep Space Nine* a avut soarta ingrată a lui *Next Generation*, abandonat pe parcurs, după 2 – 3 sezoane cinematografice. Iar TVR a manifestat același dezinteres față de acest program ca față de toate programele proprii, emisiunea cu genericul *Science Fiction* fiind prezentată când și când, atunci când spațiul de emisie o permitea. Nici cele 5 – 10 minute de comentarii nu au atras în mod deosebit. Oricum, vom reveni într-o ediție viitoare asupra acestei emisiuni, a cărei caracteristică principală a fost, mult prea adesea, monotonia. Și atenție, am vorbit de TVR-ul condus nu de Paul Everac, ci de Alina Mungiu... Comentariile sunt așadar de prisos...

La prima vedere, în top conduce detașat PRO-TV-ul. Dar prima vedere este înșelătoare. În ciuda avalanșei de seriale TV, lucrurile nu stau chiar pe roze. Să începem cu recent terminatul *Terra 2*. Terminat în primul rând de cei de la PRO-TV. Din banalul motiv că episoadele nu au fost date în ordinea lor firească. După ultimul dintre ele, *Totul despre Eva*, au mai urmat alte două, situate cronologic undeva pe la mijlocul seriei. Aproximativ același lucru s-a întâmplat și la difuzarea serialului *La limita imposibilului*, ale căror episoade zilnice au fost date și reluate, fără nici o noimă, în mai multe rânduri. Dar, la urma urmei, de ce să ne mirăm, din SF nu prea ies milioanele și miliardele care constituie pâinea (*și circul...*) PRO-TV-ului. Nici *Dosarele X* nu au scăpat de reluări aleatorii. Cât despre *Nemuritorul*, acesta a suferit de programări episodice, o sâmbăta da, una nu, datorită mai ales înfiorătorilor (*la propriu!*) protagoniști ai *Generației Pro*. În cele din urmă *Nemuritorul* a fost abandonat fără nici o explicație. Cel puțin însă, câțiva dintre admiratorii (sau mai curând admiratoarele) actorului Adrian Paul s-au putut însă consola cu episoadele reluate de canalul de satelit M6. Revenind la PRO-TV, ultima ispravă, demnă

de laudă, este situarea serialelor *Hercule* și *Xena* (care între noi fie vorba, merită mai multă atenție decât ar părea) în cadrul emisiunii denumită tot *Generația Pro*, transferată de la ora 24 la ora 14 cu trâmbițe, turlle și mai ales o cantitate nesfârșită de prost gust desăvârșit... Mărite Zeus, de ce nu te mai uiți din când la PRO-TV, cu câte un fulger bine ascuțit în mână?!

Dacă 7 abc s-a mulțumit doar cu reluări de cinematecă, de genul seriei originale *Star Trek* (ceea ce nu a fost defel un lucru rău în sine), sau cu seria de lung metraj a *Planetei maimuțelor*, prezentate însă cu decență și consecvență, Antena 1 vrea cu tot dinadinsul să rupă inima târgului. Și, în ceea ce privește Ploieștiul cel puțin, a reușit cu prisosință, prin extraordinarii meseriași de la Antena 1 Ploiești. Doriți această rețetă? E foarte simplu. Faceți rost de niște filme noi și promițătoare (de pildă *Viitorul începe azi* și de *Cronici paranormale*). Faceți apoi o campanie „țepănă“ de publicitate, prin presa scrisă și pe unde mai nimeriți. Apoi, în ziua stabilită (lunea sau joia la 21,30), în loc să dați frumos pe post serialul în cauză, întrerupeți emisia postului din București pe care îl preluați și trageți-i cu niște reclame autohtone. Atenție, tot șpilul este ca reclamele să fie cât mai enervante, sau, mai pe românește, cât mai idioate. Și nu numai într-o prezentare grafică de prost gust, dar și cu un conținut cât mai bizar: reclama la oțel beton, de pildă, la o oră de maximă audiență ne face pe toți să-l sunăm imediat pe legendarul Anton, cel care... În fine. După chestia asta comutați înapoi pe postul mamă. Spectatorii vor vedea filmul pe care îl așteptaseră. Desigur, fără început și fără generic. Dar vă dați seama ce „tun“ publicitar? Succesul este monstruos. Asta, desigur, în caz că nu sunteți fan SF și nu aveți pretenția absurdă să vedeți un film ca toată lumea, de la început până la sfârșit...

În lumea filmelor de lung metraj, situația este cam tot la fel: TVR-ul emite vinerea noaptea târziu câte un SF care nu are alt scop decât să te facă să apreciezi orele de somn pierdute, pentru ca mai apoi să-l reia pe TVR 2 cam pe la opt seara, pentru copiii ceva mai cuminiți care nu au aprofundat scenele cu trosneli sau cu femei sărmene care nu au ce îmbrăca. Când și când apar filme SF și pe canalele comerciale, nu totdeauna foarte noi, nu totdeauna foarte interesante. Foarte rar cicluri, de genul *Înapoi în viitor*, sau *Planeta maimuțelor*. Dacă per total, seriile fac totuși capetele de afiș, cu mai mult sau mai puțin succes, genul pur cinematografic este foarte slab reprezentat. Dar, asta-i, nu le poți avea pe toate, nu? În fond, acesta este și *motto*-ul subtil al tranziției care face transpune SF-ul în viața noastră de toate zilele...

Revenind însă la filme, dorim să terminăm cu o replică a faimosului regizor Jean-Luc Godard: „Ca să faci un film, nu ai nevoie decât de o armă și de o femeie“. Dar, îndrăznim noi să continuăm, ca să-l difuzezi, ai nevoie de televiziunile din România. Sunt, dom'le, ceva de speriat!...

Dar cum despre filme vom mai vorbi și data viitoare ne oprim aici deocamdată în speranța că vom avea motive să mai și sefim cu bine...

episodul 6

Faimosul Ingmar Bergman a afirmat într-un interviu: „Filmul este precum visul, precum muzica. Nici o altă formă de artă nu pătrunde în conștiința noastră așa cum se întâmplă cu filmul, pentru a se adresa direct sentimentelor, acolo, în adâncimea întunecată a sufletelor noastre.“

Desigur, Bergman își apară crezurile pentru care a luptat o viață. Și, fără discuție, are în principiu dreptate. Pentru că filmul are o mare forță de fascinație asupra spectatorului. Iată de ce dorim să vorbim astăzi despre un film, unul din extrem de puținele filme SF românești. Filmul, un scurt metraj, a fost prezentat de curând la televiziunea națională de Mihai Bădescu, în emisiunea sa ce prefațază serialul *Star Trek Deep Space Nine*.

Regizorul acestei rarități este Cristian Lăzărescu, o persoană pe care am apreciat-o în mod deosebit pentru excelentul articol „Ghetou“ publicat în urmă cu câțiva ani în Revista Anticipația, în care făcea o radiografie necruțătoare a stării de fapt a SF-ului românesc. Din nefericire însă, recentul scurt metraj ridică o serie de probleme serioase.

Filmul este o transpunere cinematografică, relativ fidelă, a povestirii *Plutonia*, semnată de Cristian Tudor Popescu. Iar ciudățeniile încep de la primele imagini, adică de la generic. Titlul filmului este 239 Pu [rog a se citi două-sute-treizeci-și nouă-pe-mare-umic], ceea ce înseamnă, desigur, Plutoniul 239. Dar prescurtarea apare strident pe genericul uni scurt metraj. Ca și cum realizatorul ar fi aruncat mânușa la picioarele spectatorului, vezi domnule, aici e vorba de simboluri, cască bine ochii!

În al doilea rând, deși filmul este o transpunere fidelă a povestirii, nicăieri în textul original nu este vorba de izotopul cu numărul 239 al plutoniului. Intențiile autorului au fost exclusiv simboliste, renunțând la orice trimiteri tehnologice. Având în vedere construcția epică, se poate presupune că autorul s-a arătat mai interesat de filiația mitică a numelui *Plutonia* (Pluton fiind zeul roman al morții, conducătorul tărâmului celălalt) decât de amănuntele de genul cu ce fel de izotop radioactiv a fost construită bomba atomică: uraniu 235 sau plutoniul 239. Mai mult, chiar faimoasa iarnă nucleară apare ca un simplu element de recuzită pe fundalul povestirii.

Schimbând acum unghiul de abordare a discuției noastre, trecem la un alt aspect, mult mai interesant. Oare de ce a fost aleasă această povestire pentru o ecranizare realizată în anul 1996? Răspunsul cel mai la îndemână este că *Plutonia* se preta extrem de bine la o adaptare cinematografică fără nici un fel de pretenții materiale, neavând nevoie de nici un fel de trucaje, ci doar de 2 personaje într-un cadru restrâns și static. Numai că o adaptare cinematografică trebuie să țină seama și de alte considerente, nu numai de costuri.

Plutonia a fost publicată în *Almanahul României Literară* din anul 1987, subintitulat *Realitate, Fantastic, Utopie*. Numai că deși almanahul acesta este una dintre cele mai remarcabile apariții editoriale dinaintea de 1989, totuși povestea *Plutonia* este una

dintre „umpluturile“ inserate acolo și din motive politice. În ultimii ani ai lui Ceaușescu anticipația românească primise undă verde pentru a susține o campanie pentru pace. Nu din motive umanitare. Ceaușescu ajunsese la concluzia că merită Premiul Nobel pentru Pace. În consecință, și povestirile pe această temă aveau mai multe șanse de a fi luate în considerație pentru premiile diferitelor concursuri ale vremii sau pentru a fi publicate.

Dar campania pentru pace făcea parte integrantă din demența epocii Ceaușescu. Pace însemna, înainte de toate, eternizarea dictaturii românești. Ce conta faptul că militam pentru pace, dar vindeam arme în zonele fierbinți ale planetei? Viitorul pacifist era prin definiție, comunismul atotbiruitor. Ar fi fost de așteptat ca mișcarea science fiction românească să recunoască, fie și tacit, acest aspect. Dar iată că, în anul de grație 1997, TVR 1 dă pe post un film despre iarna nucleară.

Mai că suntem tentați să-l întrebăm direct pe Cristian Lăzărescu, care este sensul acestei noi ediții a iernii nucleare. În cadrul cărui război milităm acum pentru pace? Să fie oare vorba de o trimitere la conflictele regionale din ultima perioadă? Să înțelegem că simbolul distrugerii nucleare ne îndeamnă la o reflecție asupra oazei de stabilitate din Balcani care este România, așa cum transpare în doctrina PDSR-ului?

Este greu de spus. Din nefericire însă, noi ne-am cam săturat de simboluri fără acoperire. De extremismul național greșos și plin de asperitățile limbii de lemn. Iar faptul cel mai descurajator este că și aici se manifestă o tendință a SF-ului de a face pe plac puterii politice a momentului. Pentru că incapacitatea science fiction-ului românesc de a întinde o mână acelor grupuri ale intelectualității care au fost întotdeauna critice la abuzurile sau greșelile puterii înseamnă, în fapt, principala piedică în maturizarea SF-ului românesc.

Poate că aceste considerații lasă un gust amar. Poate că, unii dintre dumneavoastră ați apreciat faptul că cineva încearcă totuși ceva, fie și un scurt metraj românesc, după o idee autohtonă. Și desigur, s-ar putea să aveți dreptate. Scopul acestei rubrici nu este, în nici un caz, acela de a trage concluzii sau judecăți definitive, Doamne, ferește!

Oricum, despre televiziune vom continua să vorbim și data viitoare. Cât despre film, iată în încheiere ce spunea faimosul Alfred Hitchcock: „Pentru mine, filmul nu este o felie de viață, ci o felie de tort“. La urma urmei, de ce n-ar fi așa și pentru noi, cei care iubim SF-ul?

episodul 7

Televiziunea a împărțit întodeauna lumea în două tabere: admiratorii cei mai înfocați și dușmanii cei mai înrăiți. De cele mai multe ori, lumea culturală s-a aflat în cea de-a doua tabără. Norman Mailer spunea de pildă că: „Diferența dintre a scrie o carte sau a apare la televizor, este aceeași cu diferența dintre a concepe un copil sau a face un copil în eprubetă.“ Grucho Marx, unul dintre faimoși frați Marx, spunea și mai tranșant, cu cruzimea umorului: „Consider că televiziunea este extraordinar de educativă. De fiecare dată când cineva

dă drumul la televizor, eu mă retrag într-altă cameră ca să citesc o carte bună.“

Ce se întâmplă însă cu emisiunile SF de televiziune? Este vorba nu de filme sau seriale, ci de emisiuni dedicate science fiction-ului. Emisiuni care, vorba lui Caragiale, lipsesc cu desăvârșire. La drept vorbind, a existat una singură, *Science Fiction*, realizată de Mihai Bădescu la TVR1. De curând, un soi de hibrid ciudat, intitulat *Start-Rec* își caută loc pe micul ecran. Desigur, de-a lungul anilor au mai fost câteva încercări, dintre care am putea aminti *Flash SF* semnat de Lucian Băbeanu. Dar pentru astăzi am dori să discutăm puțin pe marginea recent dispărutei emisiuni *Science Fiction*.

De la bun început trebuie să subliniem faptul că emisiunea nu s-a bucurat defel de simpatiile conducerii TVR. De nenumărate ori aceste puține minute au fost eliminate complet, fără nici un fel de explicații, pentru a se difuza doar episodul filmului *Star Trek*. De tot atâtea ori, spectatorii nu au putut decât să bănuiască că respectiva emisiune era pregătită pe magnetoscop, dar cum altele au fost prioritățile, banda a rămas nepornită.

În al doilea rând, emisiunea, în ciuda unor încercări de diversificare, a rămas plată sau chiar banală. În urmă cu un an sau doi domnul Bădescu a încercat să aducă invitați în studio, fapt ce dădea dinamism, în ciuda puținelor minute de conversație. Dar vremurile acestea au apus de mult. Tipicul ultimilor emisiuni s-a redus la a prezenta, extrem de rapid, cele câteva apariții editoriale (care de cele mai multe ori, nici nu sunt foarte noi) și apoi puține cuvinte despre episodul ce urma a fi difuzat. De foarte multe ori în schimb, Mihai Bădescu s-a lansat în niște explicații științifice la adresa unor concepte din serial. Acest lucru ni se pare a fi o greșeală și spunem acest lucru din mai multe motive:

Primul, dă impresia unei educații cu forță, care nu interesează pe nimeni. Al doilea, amestecul acesta știință science fiction este net în defavoarea SF-ului, pentru că duce imediat cu gândul la termenul absolut neinspirat de *literatură științifico-fantastică*, termen introdus din motive politice din limba rusă și bătut în cuie (*de lemn*) în românește; esența termenului *science fiction* are cu totul altă conotație. Oare o simplă trimitere spre dezvoltarea a unei idei în emisiunile de știință realizate tot la TVR nu erau suficiente pentru emisiunea *Science Fiction*? De ce tot trebuie să promovăm ideea, complet greșită, că SF-ul este un soi de hibrid, de subgen ce ține mai degrabă de inginerie, decât de literatură?

Una din ideile de la baza acestei emisiuni era o informare și la televiziune a ceea ce se întâmplă în SF-ul românesc. Din nefericire, multă vreme, în science fiction-ul românesc nu s-a întâmplat nimic. Absolut nimic. Bine, dar atunci, veți ridica poate din umeri dumneavoastră, ascultătorii noștri, se poate face o emisiune din nimic?

Răspunsul este însă extrem de simplu: da. Vreți un exemplu? Magazinul SF realizat în câteva ediții în vara aceasta de canalul de televiziune M6. O emisiune având un timp de emisie între 5 și 10 minute, dar având o densitate informațională aproape de necrezut: noutăți despre filmele seriale ale momentului, scurte interviuri

pe diverse teme, ba chiar și un dicționar cinematografic SF. Toate prezentate dinamic și cursiv.

Oare de ce nu se poate realiza și la noi o astfel de emisiune? Chiar la o privire rapidă, există câteva motive. În primul rând concurența privită ca dușmănie între televiziunile românești: un post de televiziune nu poate discuta sau comenta cele difuzate de un concurent, de parcă nu ar avea, în ultimă instanță, același public. În al doilea rând, majoritatea canalelor de televiziune se mulțumesc cu o singură emisiune de noutăți cinematografice, în care prezintă noutățile proprii sau cele de pe micul ecran, fără a face o distincție netă între genuri. Se respinge astfel de la bun început ideea unor comentarii specifice diferitelor genuri: filmul cel mai bun este filmul care aduce venituri sau popularitate. Punct.

Oricum, trebuie să recunoaștem că și magazinul SF de pe M6 a avut edițiile numărâte. Motivele nu le cunoaștem. Oricum, diferența dintre acest tip de emisiune și tipul practicat de TVR este ca de la cer la pământ. Nu numai datorită celor arătate anterior. Ci și din motive de profesionalism și de respect în fața telespectatorilor. Materii în care toate televiziunile românești, fără nici o excepție, mai au foarte mult de învățat.

Însă televiziunea își va păstra în continuare locul preferențial în preocupările noastre. Apropo, v-ați întrebat vreodată de ce petrecem atât de mult timp în fața micului ecran. Un răspuns posibil ni-l conferă faimosul Orson Wells: „Urâsc televiziunea. O urâsc la fel de mult pe cât urâsc alunele. Numai că eu nu mă pot opri să nu mănânc încontinuu alune.“

Cât despre science fiction-ul nostru de toate zilele să încercăm, până data viitoare, să sefim cu bine.

episodul 8

Sensul de bază al cuvântului almanah este altul decât cel obișnuit la noi, și anume acela de publicație anuală plină de date statistice și de interes general: prognoze meteo, tabele astronomice, etc. De altfel, până și în Dicționarul explicativ al limbii române, almanahul este definit ca o publicație periodică de literatură abia în al doilea rând. Privit din prisma istoriei, primul almanah american a apărut în anul 1639. La noi Almanahul Anticipația a văzut lumina tiparului pentru prima dată în anul 1982. Și, că tot veni vorba, Almanahul Anticipația s-a depărtat în mod continuu până și de noțiunea de publicație periodică *de literatură*...

Mi-am exprimat în mai multe rânduri ideea că Almanahul Anticipația se află într-un declin vizibil. Din nefericire, ultima apariție, 1998, nu face altceva decât să confirme temerile cele negre.

Impresia generală la răsfoirea acestuia este că tot entuziasmul care, de bine de rău, era în continuare vizibil în edițiile anterioare, pare dus pe apa sâmbetei. Tradiția editorialelor semnate de dl. Ioan Albescu s-a întrerupt brusc, editorialul de anul acesta fiind semnat de Mihnea Columbeanu. Titlul editorialului este, la rândul-i, mai mult decât sugestiv: SF-ul a murit, trăiască... cine?

Dl. Columbeanu, ale cărui talente de traducător nu s-au reflectat defel în activitatea sa scriitoricească, încearcă să ne convingă că science fiction-ul este, în cel mai bun caz, la un pas de moartea sa naturală. Și ar fi vorba de SF-ul global, nu numai de cel autohton, care, la urma urmei, ar sucomba dintr-o politețe grațioasă vizavi de societatea românească. De ce? Ce se întâmplă? Simplu! SF-ul nu mai este o fantezie, ci a devenit, bine mersi, o realitate. Recunoscându-i SF-ului titlul de proprietate asupra secolului 20, Mihnea Columbeanu îi refuză science fiction-ului orice drept asupra secolului următor.

Desigur, locul nu poate rămîne gol. Ceva, sau mai curând, altceva va poposi pe coordonatele pustiite. Nu se specifică ce anume. *Nu va fi un tocmai un SF, dar va ocupa același loc în sistemul de gândire și în creația umană* ne asigură editorialistul. Adicăte! spunea Mihnea Columbeanu jubiland interior, v-am păcălit, dragii mei... (adică *probabil* că ar spune dragii mei, deși tonul superior al articolului mă face să cred că ar folosi un cuvânt ușor diferit...) SF-ul chiar dacă moare tot SF renaște. Ceea ce înseamnă că între SF, pisici și mâncătorii de șoareci sunt mai multe legături decât ar părea la prima vedere... O idee, la urma urmei, plină de SF!

Dar chiar dacă se pare că am terminat cu povestea editorialului, nu putem trece cu vederea o serie de probleme:

În primul rând, reappare ideea că toți - sau aproape toți - cei care fac parte din redacția societății Știință și tehnică nu mai înțeleg rostul science fiction-ului, și prin urmare îl tratează, în cel mai optimist caz, drept o corvoadă fără de care nu se poate. Până și veșnicul entuziasm al lui Mihai Dan Pavelescu pare topit în paginile lipsite de personalitate ale almanahului.

În al doilea rând, nu înțeleg de ce a trebuit ca tocmai Mihnea Columbeanu, ale cărui apariții de-a lungul anilor în paginile almanahului au fost, în ciuda premiilor culese, mai mult decât discutabile, a trebuit să scrie editorialul. De ce nu Ioan Albescu, sau în lipsa acestuia, Mihai Dan Pavelescu? Nu cumva tocmai această lipsă de la apel dă un semn foarte clar că restul almanahului nu este decât un amalgam fără nici un fir călăuzitor, adică un cuprins care trebuia să umple almanahul, nu să-l și formeze?

În al treilea rând, persistă ideea extrem de supărătoare că, în prezent, privirile redacției societății Știință și Tehnică se îndreaptă nu spre viitor, ci, pline de nostalgie, către trecut. Un nefericit exemplu în sensul acesta este ultimul număr al revistei Anticipația, în care mai mulți semnatari deplâng fie erodarea sensului umanist al scrierilor anilor 50 - 60, fie caracterul distructiv al expansionismului *new age* care erodează bunele noastre tradiții culturale prezente. Dar despre aceste lucruri vom reveni, pe larg, data viitoare.

Deocamdată, ediția 1998 a almanahului anticipația ne privește tristă, incapabilă să ne ofere acele clipe pe care le așteptăm. Noi, însă, fanii adevărați, suntem dispuși să așteptăm. Si, ca să fim sinceri până la sfârșit, nu știm prea bine ce. Căci, în condițiile actuale, în afară de o ediție și mai proastă, anul viitor, Almanahul Anticipația nu mai promite nimic altceva...

episodul 9

„Somnul rațiunii produce monștrii“ - este o frază des uzitată, atribuită lui Goya. Citatul exact este însă puțin altfel:

„Visul rațiunii produce monștrii. Imaginația părăsită de rațiune dă naștere unor gânduri imposibile și inutile. Însă alături de rațiune, imaginația este născătoarea artei și totodată sursa tuturor frumuseților izvorâte din artă.“ Citatul reprezintă legenda gravurii intitulată *Caprichios* nr. 43, dintr-o serie de 80 de gravuri realizate în anul 1798 de Francisco José de Goya y Lucientes.

Desigur, citatul care a împlinit exact 200 de ani este și astăzi la fel de actual. Mai mult, din unghiul din care dorim să abordăm astăzi fantasticul, spusele lui Goya par a fi rupte din... realitate.

Dar, privită prin această prismă, oare literatura fantastică nu intră în contradicție cu propria-i menire? La urma urmei fantasticul este, după cum spunea Roger Caillois, doar o fisură în real, în ordinea acceptată și percepută ca stabilă și obiectivă. O fisură care sparge exact rațiunea de a fi a realității. Mai mult, Caillois împingea definiția până la extrem, având grijă să precizeze că „orice definiție sau explicație a fantasticului l-ar anula.“ Așadar, este fantasticul o literatură al cărui motor este, după cum spunea Goya, visul rațiunii?

Răspunsul nu poate fi decât ceva mai nuanțat. La prima vedere, s-ar părea că, din punct de vedere general, Caillois i-ar da dreptate lui Goya. De cele mai multe ori fantasticul ne poartă într-o lume sumbră, irațională, populată cu fantasmеle și temerile noastre cele mai negre. Dar există și o față nevăzută a lucrurilor, o față de o densitate și o forță care depășesc cu mult vârful vizibil al aisbergului. Pentru că menirea fantasticului este această incursiune într-un univers *aparent* irațional, tocmai pentru a sublinia rațiunea și coerența *creației* universului în care trăim noi. Pentru că, în ultimă instanță, mesajul fantasticului este unul foarte simplu: dacă lumea în care trăim nu este paradisul, atunci aceasta este numai și numai din vina noastră. O vină care are multiple valențe, poate incapacitatea noastră avansată de a percepe inefabilul din sau de lângă noi, sau sufletul nostru bântuit de răutate, de temeri, sau multe alte cauze.

Ori, în aceste condiții, alături de trăsăturile pur estetice ale acestui gen literar, se desprind și altele: atracția aplecării asupra arhetipurilor, incursiunile în mitologic, și de aici caracterul adesea simbolist. Caracter care, la rândul-i, a constituit uneori exact haina croită cu bună știință mai largă, pentru a ascunde un vârf de lance îndreptat împotriva unei societăți nepăsătoare la valorile umane.

Se poate vorbi așadar despre fantastic ca o literatură angajată în lupta cu un sistem totalitar? Desigur. Cel mai la îndemână exemplu este cultura sud-americană, care a avut de-a face decenii de rândul cu regimuri dictatoriale de diferite nuanțe, și care a dat naștere unor generații întregi de maeștri ai fantasticului. Este România înscrisă și ea pe aceleași coordonate? Răspunsul este un da categoric. Oscar Lemnar, Mircea

Eliade sau Vasile Voiculescu sunt doar câteva exemple de marcă, acoperind doar ultimii 50 de ani de cultură românească.

Un alt exemplu strălucit este și A. E. Baconski. Victimă a cutremurului din 1977, Baconski ar fi împlinit anul acesta, pe 16 iunie, 73 de ani. Cunoscut mai mult ca poet simbolist, Baconski nu a fost considerat o figură centrală în cultura românească. Iar prematura sa dispariție, la nici 52 de ani, nu a însemnat aproape nimic pentru cercurile oficiale din București. Mult mai multe comentarii au fost purtate pe lungimile de undă ale postului Europa liberă...

Prozele din volumul „Echinouxul nebunilor“ (apărut în 1967) cultivă un mister de atmosferă și o tensiune forte a trăirilor. După cum preciza și Alexandru George, realizatorul interesantei antologii de fantastic românesc „Masca“, apărută la Editura Minerva în 1982, proza fantastică a lui Baconski reprezintă drama artistului „care își desfășoară existența și truda obsesivă a creației într-o lume ostilă, necunoscută și închisă în extrema ei obtuzitate, ajungând prin a-l izgoni în final, ca pe un intrus periculos și nedorit.“ Iar eroul damnat al lui Baconski este astfel condamnat la a percepe otrăvirea societății din jurul lui, el însuși fiind însă incapabil să soarbă aceeași otrăvă și să-i supraviețuiască totodată.

Desigur, trebuie să recunoaștem totodată că mișcarea culturală protestară din perioada sistemului comunist nu a depășit la noi decât rareori stadiul de insinuare vag tendențioasă. Și faptul că nu a existat cu adevărat o mișcare intelectuală de protest deschis la adresa totalitarismului (așa cum a s-a întâmplat în alte țări foste membre ale lagărului comunist) este una din cauzele crizei profunde în care se zbate în continuare România. Dar asta este deja o altă poveste...

Revenind la fantastic și la „visul rațiunii“ să mai facem și o ultimă precizare.

„Visul rațiunii“ poate avea și un alt sens, unul mai adânc decât cel imediat intuitiv. Pentru că se poate întâmpla ca exact rațiunea să fie cea care împiedică inima, sufletul, să perceapă ceea ce, altminteri, ar fi fost atât de ușor de aflat. Sau, cum spunea Mircea Eliade în pagina sa de jurnal datată 20 iulie 1961:

«Povestesc de asemenea visul pe care l-am avut la zece zile după moartea lui Nae Ionescu. Îl văd că intră în camera mea surzând. Cu mâna pe mânerul ușii îmi spune: vezi, Mircea, întreg misterul este aici, deschizi o ușă și treci de cealaltă parte.»

Sau, îndrăznim să adăugăm noi, secretul are și o altă față: să încercăm, stimați prieteni, să visăm frumos.

Rămas bun și, până data viitoare, dacă nu putem visa, atunci măcar să sefim cu bine...

episodul 10.0

În peisajul publicistic al science-fiction-ului românesc un nume se zbate să supraviețuiască. Un nume care timp de mulți ani a însemnat, pur și simplu, anticipația românească, continuă să facă eforturi pentru a apare. Este vorba desigur, de *Colecția de povestiri științifico-fantastice*, actualmente *Revista Anticipația*.

Toată lumea știe că faimoasa colecție a purtat vreme de 19 ani pecetea viguroasă a redactorului șef, Adrian Rogoz. Toată lumea știe că după 1989, revista *Știință și tehnică* a încercat reînvierea colecției. Toată lumea știe că rezultatele au fost, în general, sub așteptări, deși colecția a supraviețuit, până în vara anului trecut. Toată lumea știe că, de curând, revista a scos un nou număr, 546/547, în care își reafirmă, programatic, intențiile de viitor. După cum, toată lumea știe că viitorul nu are motive să fie prea darnic cu *Revista Anticipația*. Dar să nu... anticipăm...

Ultimul număr se deschide cu un editorial purtând titlul „Dinozaur!“ Semnatarul, Cristian Lăzărescu, propune o temă clasică, tratată la un mod la fel de clasic: nevoia de mit, alăturată motivului dinozaurilor. Domnul Lăzărescu s-a remarcat în câteva rânduri prin niște luări de poziție, în paginile aceleiași reviste, extrem de concise și de dure. Din nefericire, nu este cazul și acum. Din motive greu de bănuț, editorialul de față este construit pe un schelet extrem de subțire. Și aceasta dintr-un motiv foarte clar: „Revista-De-SF-Cu-Adevărat-Cea-Mai-Bună“, care este „eternul mit neîmplinit al SF-ului românesc“, pare a fi, chiar și la o privire rapidă, mult zgomot pentru nimic. Mai degrabă s-ar putea vorbi de ambiția, de cele mai multe ori prostească, a *Revistei Anticipația* de a domina o piață a concurenței (atunci când a existat și așa ceva!) cu mijloacele anilor '50.

Desigur, intențiile editorialistului se îndreaptă, inerent, și spre alte direcții: „Într-o lume alterată de paranoia și de simulacrele lui Dick, avem cu toții nevoie, mai mult ca oricând, de mitul pur, originar.“ Poate că așa este. Dar eu unul mă îndoiesc că domnul Lăzărescu nu știe că, înainte de mit, societatea românească are nevoie de adevăr. Ori, din acest punct de vedere, motivul dinozaurului ar fi putut avea cu totul alte conotații: dinozaurii care bântuie realitatea imediată, purtând sub solzi nostalgia vremurilor comuniste, dinozaurii din parlament, hârjonindu-se sub aripa ocrotitoare a imunităților și totodată a incompetențelor proprii, sau, de ce nu, dinozaurii care au reușituciderea speranțelor născute în 1996 și care își opintesc în continuare carapacele greoaie în conducerea puterii actuale.

La urma urmei, mitul esențial al dinozaurilor este nu supraviețuirea (fie ea chiar și numai în conotație literară), ci dispariția. O lecție pe care, din nefericire, nici *Revista Anticipația* nu a sesizat-o. Aceeași intenție de veșnic reînceput nu impresionează cu nimic nou. Mișcarea cea mai surprinzătoare, eliminarea lui Alexandru Mironov din funcția de director onorific, după ce i s-a permis atâția ani să facă o propagandă PDSR de cea mai joasă speță nu pare, acum, în al doisprezecea ceas, un gest de independență literară, ci mai curând un gest de servitudine față de noua putere, care privește în jur cu același dispreț suveran. Un nou început ar fi însemnat o schimbare radicală a concepției despre rolul unei asemenea reviste în societatea românească contemporană. Jenantul eșec estetic al ultimului *Almanah Anticipația* (asupra căruia vom reveni pe larg cu altă ocazie), nu a însemnat, se vede, nimic pentru revista cu același nume.

Desigur, ar fi absurd să imputăm toate cela de mai sus lui Cristian Lăzărescu. Care, la urma urmei, a scris editorialul dintr-un gest de pură curtoazie, care nu putea fi refuzat. Oricum, mingea responsabilităților este în continuare în terenul societății *Știință și tehnică S.A.*...

Cât despre dinozauri, într-un articol din 1997, profesorul american Stephen Jay Gould, care predă biologia, geologia și istoria științei la Universitatea Harvard, acolo unde de altfel este și director la secția de paleontologie a nevertebratelor din muzeul de zoologie comparativă, scria:

«La urma urmei, dinozaurii și-au „cârmuit“ epoca cu autoritate, dând dovadă de o capacitate excelentă de adaptare, asemănătoare cu cea de care aveau să dea dovadă mamiferele. Numai că istoria vieții nu este o poveste previzibilă, care a culminat în mod necesar cu apariția omului. Mai multe linii evolutive au dispărut fie din lipsă de șansă, fie în episoade catastrofice, și nu din cauză că alte ființe mai bine adaptate ar fi preluat controlul. Iar lucrul acesta, în sine, este o lecție importantă a epocii contemporane, mai ales vizavi de părerea generală că omul este cea mai importantă și mai puternică ființă. În fond, puțină smerenie evolutivă nu a făcut niciodată rău nimănui.»

O lecție care, după spusele profesorului american, nu ne-ar strica, nu-i așa, nici nouă... Așa că până data viitoare, să încercăm, cu smerenie, să sefim mai bine...

episodul 10.5

ELIADE ȘI CULIANU (Radiografia unei legături)

În 1969, faimosul Emil Cioran scria: «A-ți dori faima înseamnă a-ți dori să mori disprețuit, în loc de a-ți dori să mori uitat». Și totuși, dorită sau nedorită, faima altor doi exponenți de marcă ai culturii românești, apropiați pasiunii celor ce ascultă această emisiune, ne face ca în fiecare primăvară să ne reamintim de ei...

La 22 aprilie 1986 Mircea Eliade se stingea din viață la Chicago, vegheat de un grup de prieteni veniți din toate colțurile lumii pentru a-i fi alături maestrului în ultimele sale clipe pe acest tărâm... Printre cei chemați se afla și discipolul său, Ioan Petru Culianu. Peste doar cinci ani, în 1991, la 21 mai, misterul morții violente a lui Culianu, umplea paginile ziarelor în Statele Unite ale Americii și în România.

Am dori să ne oprim astăzi asupra naturii relației speciale dintre cei doi.

Culianu și-a dorit cu disperare aproape să-l aibă ca maestru pe Eliade. Și la scurt timp după ce a părăsit țara, i-a scris, pentru că anterior mai întreținuse sporadice legături epistolare. Dar răspunsul din 1972, pe când Culianu se găsea în Italia, a venit sec și necruțător: «Mă bucur că te gândești să rămâi în Occident. Cred că ai luat o decizie bună. Încearcă să-ți faci un nume și pe urmă vom mai vedea.»

Pentru tânărul Culianu, a fost un șoc. Totuși dorința de a-l avea aproape pe marele Eliade nu a pierit. Și peste doi ani, după o muncă susținută, Culianu „și-a

căpătat dreptul“ de a-l vedea pe maestrul înțelept. Ted Anton scria în cartea sa *Eros, magie și asasinarea profesorului Culianu*: „Eliade îl întâmpină cu amabilitate, nu cu căldură, ci cu un interes politic.“ La rândul lui Eliade nota în pagina de jurnal datată 6 septembrie: «Întâlniri: Octavian Nistor, fostul meu student la Universitatea din București, în 1938; Marghescu (a căpătat un post la departamentul de franceză din Chicago); Ioan Culianu, tânăr istoric al religiilor foarte înzestrat (timid și cutezător în același timp)».

Ceva mai târziu, pe 16 septembrie, Eliade nota iar scrupulos în jurnal: «Cină cu Ioan Culianu, la un restaurant chinezesc, apoi stăm de vorbă, în biroul meu, până la miezul nopții. Știam demult că Dumézil avea dreptate spunând: în Istoria Religiilor, ca și în orice altă disciplină, un singur lucru contează: ai sau nu ai *le feu sacré*.»

Ted Anton, cercetătorul vieții lui Culianu preciza în cartea de care am amintit că „scânteia se produsese deja“. Totuși, nouă ni se pare că afirmația existenței sau non existenței focului sacru din jurnalul lui Eliade este mai curând dovada unui dubiu, decât al unei revelații. Cert este însă că Eliade nu se grăbește de fel de a-și onora promisiunea de a-l invita pe Culianu la Chicago.

Dar lucrurile aveau să intre curând pe făgașul cel bun. Eliade acceptă „ucenicia“ lui Culianu și lucrul acesta pare să le catalizeze prietenia. Se nasc astfel proiecte și se finalizează lucrări, iar admirația lui Eliade față de Culianu începe să crească. Totuși...

În pagina de jurnal datată 1 august 1984 Eliade scria: «Termin (în sfârșit!...) de scris și transcris prefața (scurtă și mediocră) la excelentul volum al lui Culianu, *Expériences de l'extase*. Ce-am ajuns!... Jean-Luc Pidoux-Payot îmi ceruse această prefață (condiție *sine qua non* ca să publice cartea); era vorba de prima lucrare a lui Ioan în Franța; „trebuia recomandat“ de o autoritate. Cum tot amânăm, a trimis cartea la tipografie și mi-a rezervat două pagini. Apoi de curând mi-a precizat *dead-line*: 20 august. Admirația mea pentru Ioan este sinceră și fără margini. Dar de curând (de când? probabil din iarna aceasta) mi-am dat seama că orice *dead-line* și orice text care mă îndepărtează de Autobiografie mă readuce la o stare de larvă: sunt incapabil să gândesc, chiar când nu am de scris decât câteva pagini. Sper că voi putea scrie odată tot ce gândesc despre Ioan Culianu.»

Cum de curând Editura Nemira a scos și volumul 7 din seria Ioan Petru Culianu, adică volumul *Experiențe ale extazului*, de care vorbea Eliade, am fost curioși să vedem această prefață și am extras pentru dumneavoastră un scurt fragment:

«Sunt cât se poate de fericit să prezint această nouă lucrare a profesorului Culianu. Ani de-a rândul am urmărit cu o atenție și un interes crescând cercetările și publicațiile acestui tânăr savant: numeroasele-i articole de istorie a religiilor și de sociologie religioasă, scrise în patru limbi, ca și lungile și erudite sale recenzii ce-i pun în evidență întinderea și soliditatea științei.»

Eliade avea așadar dreptate: o prefață scurtă și mediocră.

Se poate vorbi oare de un spirit de concurență, de o anume tendință de falsitate în intimitatea adevăratelor relații dintre cei doi? De faptul că, mai devreme sau mai târziu, prin însăși formația sa de cercetător neobosit, Culianu avea să pună la îndoială, undeva, în adâncul sufletului, o bună parte din munca lui Eliade pe care o admirase încontinuu?

Dar, la urma urmei, este acesta lucrul cel mai important? Mircea Eliade și Ioan Petru Culianu au fost doi exponenți de marcă ai culturii românești, apropiați nu numai de știință, ci și de literatură, uniți între ei printr-o relație deosebită.

Emil Cioran (un alt apropiat al lui Eliade) scria în 1969: «Nu există nici un mijloc de a *dovedi* că este preferabil de a exista în loc de a nu exista».

Numai că, noi îndrăznim să-l contrazicem pe Cioran, poate că tocmai această legătură extraordinară dintre Eliade și Culianu este dovada pe care o căuta Cioran. Pentru că, în ceea ce privește relația dintre Eliade și Culianu, citatul pe care vi-l oferim în încheierea rubricii noastre este, credem, mai mult decât elocvent. Este vorba de un extras din textul intitulat *Mahaparinirvana*, scris de Culianu în 1986, imediat după moartea lui Eliade:

«În fond, continui să-mi repet de ani de zile, dacă lumea aceasta este un camuflaj, așa cum mi-ați spus de atâtea ori, Mircea Eliade, atunci sunt fericit că am trăit în aceeași taină în care ați trăit și dumneavoastră.»

episodul 11

Într-un interviu din ziarul *The Independent* din 4 februarie 1990, Salman Rushdie, faimosul autor al *Versetelor satanice*, spunea: „Cartea reprezintă o vedere asupra lumii. Dacă una anume nu-ți place, atunci ai două alternative: s-o ignori, sau să oferi, la rândul tău, o altă versiune.“

În ceea ce ne privește pe noi, nu vom discuta despre o carte, ci despre ceva ce am putea defini drept aproape o carte. Și, mai ales, deși o considerăm un eșec jenant, nu avem nici cea mai mică intenție de a o ignora...

Almanahul *Anticipația* are, în SF-ul românesc, o anume tradiție, ce nu poate fi trecută cu vedere. Primul Almanah a apărut în vara anului 1982, intitulat, firește, *Almanahul Anticipația 1983*, pentru că, evident, era vorba de viitor. Au urmat apoi 8 numere anuale consecutive, ultima apariție de pe vremea lui Ceaușescu fiind în vara lui 1989. Dar și după 1989 *Almanahul* își continuă peripețiile. Următoare apariție poartă pe copertă inscripția *Almanahul Anticipația 1991*, și reprezintă cel mai penibil eșec al întregii serii.

Dar *Almanahul Anticipația* a supraviețuit și acestei încercări. Următoarea apariție, datată 1993 (almanahurile post decembriste au fost date cu anul apariție), prezintă clar semnele unei revigorări, cel puțin raportat la nefericitul *Almanah 1991*... Urmează o nouă serie de apariții anuale consecutive, care au culminat cu *Almanahul 1997*, apărut undeva spre sfârșitul anului trecut. Este cartea asupra căruia vom zăbovi în această rubrică.

Am spus carte, pentru că, la urma urmei, Almanahul Anticipația a jucat rolul unei antologii de marcă a science-fiction-ului românesc, un fel de *Hall of Fame*, o antologie anuală care răsplătea eforturile celor mai talentați scriitori, punându-i alături de marii clasici străini ai genului, în fața cititorilor.

Din nefericire, ultima ediție este dovada palpabilă a altui eșec. Un eșec de natură specială, pentru că toate exemplarele puse în vânzare au dispărut relativ repede. Un eșec ce reflectă, fără nici un dubiu, incapacitatea science-fiction-ului românesc de a înfrunța viitorul... Și noi vom comenta 3 extrase:

Primul este editorialul semnat, ca de obicei, de Ioan Albescu. Semnatarul, în dorința de a trage un semnal de alarmă la adresa dispariției *Colecției de povestiri științifico-fantastice*, îl acuză direct pe ministrul culturii, Ion Caramitru, de moartea colecției, într-un stil puțin elegant. Numai că noi nu putem decât să-i dăm dreptate domnului Caramitru: de ce ar susține Ministerul Culturii o revistă în care propaganda nerușinată a PDSR-ului a atins praguri greu de imaginat? De ce s-ar considera „de cultură“ o revistă în care directorul onorific, Alexandru Mironov, se dedă la tot felul de elucubrații despre viitorul tinerei generații în manieră tehnico-științifică? Desigur, poate că dumneavoastră, ascultătorii, veți spune, bine dar în Colecție au apărut și texte și autori remarcabili. Desigur, și aveți dreptate. Dar acestea nu au fost rezultatul unei campanii îndelung orchestrate de atragere a celor mai valoroase talente, ci pur și simplu meritul autorilor în cauză, care par mai degrabă sosite din întâmplare acolo.

A doua exemplificare a eșecului Almanahului Anticipația 1997 este materialul lui Cornel Robu, *Din nou despre science-fiction și religie*. Un eseu întins pe 37 de pagini de almanah (11,5 %) și care, în afara câtorva idei stinghere, nu are absolut nimic de-a face nici cu religia, nici cu science-fiction-ul, nici cu critica. De ce a fost inclus un astfel de material în almanah? Pentru că domnul Cornel Robu este un „nume“ în SF? Din păcate publicarea acestui eseu nu-i face nici un serviciu, ci din contră. Atunci? Din nevoia disperată de critică? Materialul lui Voicu Bugariu, scris cu obișnuita concizie a autorului, ridică mult mai multe întrebări decât discursul obositor de incoerent al lui Robu.

Al treilea și cel mai neplăcut aspect îl ridică un text de doar 2 pagini, care constituie o culme a absurdului și prostului gust. Este vorba de Mircea Brăduț, care, după nota explicativă anexată acestui nume necunoscut, debutează direct în Almanah cu „una din multele povestiri bine scrise“. Acest text, care este de fapt un soi de eseu, căruia nici nu merită să-i amintim titlul, explică, de la nivelul submediocru al unui elev de școală elementară, imposibilitatea călătoriei în timp. Însă semnatarul dovedește cu brio totală sa ignoranță atât în ceea ce privește teoriile despre timp și cosmogonie, cât și în ceea ce privește o cultură science-fiction minimală. Iar publicarea acestui text reușește performanța de a situa colectivul redacțional al Almanahului pe exact aceeași treaptă valorică: aceea a unei subculturi agresive și trufașe. Numai că, dacă în cazul lui Mircea Brăduț, vârsta fragedă ar constitui -

eventual - un element atenuant, redacția nu are nici o scuză.

Privit pe ansamblu, almanahul reprezintă un punct de criză în science fiction-ul românesc. Un punct din care cei în cauză ar putea, dacă ar vrea, să tragă o serie întreagă de învățăminte. Pentru că, în lipsa concurenței, răspunderea Almanahului devine și mai mare. Iar dacă paginile sale nu reprezintă contravaloarea literară a celor publicați, atunci lamentările redacției nu mai reprezintă decât niște lacrimi de crocodil, vărsate într-o mare de interese străine culturii.

Iar noi ne oprim aici, așteptând cu interes, cel de-al cincisprezecelea... nu congres, ci almanah. Și, pe termen scurt, adică până data viitoare, să sefim cu bine...

episodul 12

Sensul de bază al cuvântului „almanah“ este altul decât cel obișnuit la noi, și anume acela de publicație anuală plină de date statistice și de interes general: prognoze meteo, tabele astronomice, etc. De altfel, până și în Dicționarul explicativ al limbii române, almanahul este definit ca o publicație periodică de literatură abia în al doilea rând. Privit din prisma istoriei, primul almanah american a apărut în anul 1639.

Revenind însă la *Almanahul Anticipația* - căci de el va fi vorba în cele ce urmează - acesta a văzut lumina tiparului pentru prima dată în anul 1982. Dar, din nefericire, *Almanahul Anticipația* s-a depărtat în mod continuu până și de sensul binecunoscut nouă, noțiunea de publicație periodică *de literatură*...

Subsemnatul și-a exprimat în mai multe rânduri ideea că *Almanahul Anticipația* se află într-un declin vizibil. Iar ultima apariție, 1998, nu face altceva decât să confirme temerile cele negre.

Impresia generală la răsfoirea acestuia este că tot entuziasmul care, de bine de rău, era în continuare vizibil în edițiile anterioare, pare dus pe apa sâmbetei. Tradiția editorialelor semnate de Ioan Albescu s-a întrerupt brusc, editorialul de anul acesta fiind semnat de Mihnea Columbeanu. Titlul editorialului este, la rândul-i, mai mult decât sugestiv: „SF-ul a murit, trăiască... cine?“

DI. Columbeanu, ale cărui talente de traducător nu s-au reflectat defel în activitatea sa scriitoricească, încearcă să ne convingă că science fiction-ul este, în cel mai bun caz, la un pas de moartea sa naturală. Și ar fi vorba de SF-ul global, nu numai de cel autohton, care, la urma urmei, ar sucomba dintr-o politețe grațioasă vizavi de societatea românească. „De ce? Ce se întâmplă?“ se întreabă retoric editorialistul, cu gravitate, pentru a oferi imediat dezlegarea: SF-ul nu mai este o fantezie, ci a devenit, bine mersi, o realitate. Numai că, recunoscându-i SF-ului titlul de proprietate asupra secolului 20, Columbeanu îi refuză science fiction-ului orice drept asupra secolului următor.

Desigur, locul nu poate rămâne gol. Ceva, sau mai curând, altceva va poposi pe coordonatele pustiite. Nu se specifică ce anume. „Nu va fi un tocmai un SF, dar va ocupa același loc în sistemul de gândire și în creația umană“ ne asigură editorialistul. Adicăte! Și șoptește în barbă Mihnea Columbeanu, jubilând, v-am

păcălit, dragii mei... (adică **probabil** că ar spune *dragii mei*, deși tonul superior al articolului mă face să cred că ar folosi un cuvânt ușor diferit...), SF-ul chiar dacă moare tot SF renaște. Ceea ce înseamnă că între SF, pisici și mâncătorii de șoareci sunt mai multe legături decât ar părea la prima vedere... O idee, la urma urmei, plină de SF!

Dar chiar dacă se pare că am terminat cu povestea editorialului, nu putem trece cu vederea câteva probleme:

În primul rând, persistă impresia că toți - sau aproape toți - cei care fac parte din redacția societății *Știință și tehnică S.A.* nu mai înțeleg rostul science fiction-ului, și prin urmare îl tratează, în cel mai optimist caz, drept o corvoadă fără de care nu se poate. Până și veșnicul entuziasm al lui Mihai Dan Pavelescu pare topit în paginile lipsite de personalitate ale almanahului.

În al doilea rând, nu se înțelege defel de ce a trebuit ca tocmai Mihnea Columbeanu, ale cărui apariții de-a lungul anilor în paginile almanahului au fost, în ciuda premiilor culese, mai mult decât discutabile, a trebuit să scrie editorialul. De ce nu Ioan Albescu, sau în lipsa acestuia, Mihai Dan Pavelescu? Nu cumva tocmai această lipsă de la apel dă un semnal foarte clar că restul almanahului nu este decât un amalgam fără nici un fir călăuzitor, adică un cuprins care trebuia să *umple* almanahul, nu să-l și *formeze*?

În al treilea rând, persistă ideea extrem de supărătoare că, în prezent, privirile redacției societății *Știință și tehnică S.A.* se îndreaptă nu spre viitor, ci, pline de nostalgie, către trecut. Un exemplu mai mult decât clar în sensul acesta este ultimul număr al *Revistei Anticipația*, în care mai mulți semnatari deplâng fie erodarea sensului umanist al scrierilor SF ale anilor 50 - 60, fie caracterul destructiv al expansionismului *new age* care subminează bunele noastre tradiții culturale. Dar despre aceste lucruri aproape incredibile vom reveni, pe larg, data viitoare.

Deocamdată, ediția 1998 a *Almanahului Anticipația* ne privește tristă, incapabilă să ne ofere acele clipe pe care le așteptam. Noi, însă, *fanii* adevărați, suntem dispuși să așteptăm. Si, ca să fim sinceri până la sfârșit, nu știm nici noi prea bine prea bine ce anume. Căci, în condițiile actuale, în afară de o ediție și mai proastă, anul viitor, *Almanahul Anticipația* nu mai promite nimic altceva... 11 noiembrie 1998

episodul 13

Dacă vă amintiți, data trecută am vorbit de *Almanahul Anticipația*. Or, tendința „neagră” în care se zbate almanahul se manifestă de câțiva ani buni, ultima ediție fiind doar vârful unui aisberg mai mult sau mai puțin cunoscut.

Dar *Almanahul Anticipația* nu este singura publicație SF a redactorilor de la societatea „Știință și tehnică S.A.”. Am amintit în episodul trecut de „lucruri aproape incredibile” vizavi de câteva articole apărute în ultimul număr al *Revistei Anticipația*.

Așadar, numărul 550/551 al revistei se deschide cu articolul „Generația PRO și SF-ul”, semnat

de Pavel D. Constantin. Desigur, alăturarea „tare” din titlu, dintre generația PRO și SF m-a făcut să citesc imediat articolul cu pricina, care se substituia în fapt editorialului numărului respectiv. Din nefericire, materialul în cauză nu merită nici o discuție pe marginea lui. Vă dăm un singur citat: «Cu riscul de a părea „nostalgic”, invit pe toți cititorii acestei reviste să lase liberă calea spre inima lor acelei literaturi SF a anilor '50 - '60, în care „heirupismul” societății de tip socialist se regăsea la fiecare pagină, modalitate de înfăptuire a binelui, care, chiar dacă nu era decât idealizată, ne făcea pe noi, adolescenții acelor ani, să ne gândim la viitoarea societate în care aveam să ne ducem traiul ca la un paradis în care tehnica de ultimă oră avea să facă viața oamenilor mai veselă și mai frumoasă.» Comentariile sunt de prisos...

Rubrica Hyde-Park din același număr al *Revistei Anticipația* găzduiește o scrisoare semnată de Ona Frantz. Domnișoara Frantz a mai cochetat cu SF-ul în paginile reputatului supliment *Litere, Arte & Idei* al ziarului *Cotidianul*, supliment dispărut de câțiva ani buni. Din nefericire, ca și acum, autoarea nu a reușit să demonstreze decât că fenomenul science fiction îi este străin. De data aceasta „tirul” acesteia se axează pe problematica New Age. Cităm: «New Age reprezintă - după părerea mea și a multor alora - unul dintre cele mai mari pericole ideologice ale acestui sfârșit de mileniu. Această „religie” a Noii Ordini Mondiale e în fapt un satanism mascat și prin aceasta mult mai periculos. Însemnele sunt prezente peste tot...» Și Ona Frantz o ține tot așa, amestecând laolaltă în oala complotului internațional America, PRO-TV-ul, grupul muzical Era, etc, etc. În ciuda faptului că majoritatea contraargumentelor sunt preluate din Biblie, tot articolul în cauză nu reușește decât să demonstreze că între intenții și realizare distanța este, pentru mulți, insurmontabilă...

Câteva comentarii suplimentare se impun însă. Atacurile împotriva PRO-TV-ului (cel mai vizionat post particular de televiziune) venite din parte *Revistei Anticipația* au mai degrabă conotații politice de stânga. Iar cruciada aceasta anti-PRO-TV (fie-ne iertat acest joc involuntar de cuvinte) este cel puțin ciudată pentru că, în fond, chiar dacă acceptăm că „Generația PRO” este o emisiune sub orice critică - **un lucru cu care și noi suntem de acord** - totuși postul în cauză difuzează cel mai mare procent de filme și seriale SF... Ne permitem chiar să le recomandăm celor doi semnatari filmul lui Milos Forman intitulat „Scandalul Larry Flint” (titlul original „People vs. Larry Flint”) prezentat de curând pe HBO, care pune niște întrebări foarte pertinente la adresa presei libere, privită prin prisma industriei revistelor pornografice, pentru ca în cele din urmă să demonstreze, în stilul inimitabil al lui Forman, că libertatea nu are preț, indiferent din ce unghi abordăm problema.

Revenind la oile noastre, constatăm că luările de poziție din cadrul *Revistei Anticipația* se bazează atât pe idei naționaliste, cât și pe un fundamentalism religios la fel de periculos. Asistăm astfel la translația cauzelor tuturor relelor de la capitalism, la tot ce nu este ortodox. Per total, impresia generală este că *Revista Anticipația*

s-a transformat într-o tribună politică a unor persoane care preferă să-și refuleze frustrările, în detrimentul unui dialog minimal pe teme culturale. De altfel, îndelunga colaborare a revistei cu fostul „director onorific“ (Alexandru Mironov) și penibila propagandă PDSR de-a lungul anilor au devenit aproape emblematice pentru convingerile politice ale acestei redacții. Mai mult, persistă în continuare impresia că redacția *Revistei Antipația*, sau mai curând membrii societății „Știință și tehnică S.A.“ nu pot concepe faptul că publicațiilor lor pe teme science fiction au decăzut sub un nivel minimal de cultură.

Dar aspectul cel mai uluitor în această poveste tristă este viziunea membrilor redacției. Revista care a avut întotdeauna ambiția de a fi stindardul pregătirii tinerilor în fața viitorului, nu suportă nici măcar prezentul. Numai că nici această ciudată înclinare spre trecut a redacției *Revistei Antipația* nu este un fenomen nou, primele simptome fiind acelea în care noua serie a *Colecției Povestiri Științifico-Fantastice* a păstrat atât această titlatură, cât și designul grafic al perioadei anilor '50 - '60!

Iar între timp noi, cititorii, am tot sperat că *Revista Antipația* va ajunge cândva, o revistă de cultură. Ori, în condițiile actuale, gândul acesta nu mai este altceva decât o poveste tristă, de science fiction românesc...

12 noiembrie 1998

episodul 14

De puțină vreme televiziunea română s-a îmbogățit cu o nouă emisiune science fiction, „Lumea de mâine“, realizată de Alexandru Mironov, care prefațează noile episoade ale serialului „Star Trek - The Next Generation“.

Desigur, noile episoade, este un fel mai aparte de a spune. Pentru că, la urma urmei, nu numai că episoadele sunt mai vechi decât cele de anul trecut, dar însăși politica televiziunii române ridică o serie întreagă de probleme.

Întâi de toate, referindu-ne strict la miezul problemei, este povestea Star Trek. Conglomeratul Star Trek, dacă ne este permisă această exprimare, se compune din mai multe seriale. Anul trecut, TVR-ul a difuzat episoade din Star Trek - Deep Space Nine. Episoadele erau prefațate de câteva minute de emisie atribuite domnului Mihai Bădescu. Mai mult, Mihai Bădescu a spus la un moment dat că se duc tratative pentru achiziționarea lui Star Trek Voyager. Televiziunea română a purtat în cele din urmă tratative, dar de un alt fel. Pentru că anul acesta Mihai Bădescu dispăre de pe micul ecran și apare Alexandru Mironov, cu seria Next Generation, anterioară lui Deep Space Nine! Așadar, drumul spre viitorul Star Trek trece prin trecut...

În al doilea rând, domnul Mironov, vine cu ambiții mult mai mari: mai multe minute de emisie, o emisiune caleidoscopică, de nuanță puternic culturală, educativă și captivantă în același timp. Asta, repet, la nivel de intenții. Ceea ce se vede pe micul ecran este cu totul altceva. O emisiune gândită incoerent, cu greșeli grave de informație de nivel elementar, adresată

aceluiași public care și-a format o carieră tehnică din dragostea nesfârșită pentru „științifico-fantastic“, bântuită de aceleași obsesii globale ale propagandei anilor cincizeci despre un viitor de aur al omenirii sau despre geniul inventiv al oamenilor simpli din popor.

Și vă asigurăm, stimați ascultători, că nu am exagerat cu nimic. În prima emisiune, de pildă, domnul Mironov prezintă ecuația lui Drake într-o formă „originală“. Pentru a afla numărul de civilizații din galaxie, Mironov înmulțește numărul de stele cu o suită de termeni, care nu mai sunt, după cum a stipulat Drake, probabilitățile respective (ca steaua să aibă sistem solar, ca sistemul solar să aibă planete pe care există viața, ca viața să devină inteligentă, etc.) - probabilități care, vă reamintim, sunt numere cuprinse între zero și unu - ci devin numere naturale (numărul de stele cu sistem solar, numărul de planete pe care există viață, etc.), astfel încât noua ecuație Drake numărul de civilizații este mult peste numărul de stele. Din nefericire, domnul Mironov a profestat mai mulți ani matematica...

Mai departe, într-un interviu cu domnul Ion Hobană, neintimidat de fel de prestața și eleganța cu care interlocutorul său își susținea ideile, domnul Mironov îl completează cu nonșalanță, punctând de pildă că, în continuare, ar fi foarte bine dacă literatura science fiction s-ar numi tot „științifico-fantastică“. Nu putem să nu ne reamintim că termenul „științifico-fantastic“ reprezintă traducerea termenului omolog din limba rusă, și că în calitatea sa de om politic, domnul Mironov și-a punctat cu destulă lipsă de transparență ideile rusofile. Mai mult, Alexandru Mironov se mai și hazardează să afirme că, de bună seamă, viitoarele misiuni spațiale vor avea la bord și astronauți... chinezi!

Dar perlele domnului Mironov sunt inepuizabile. Câteva exemple: „Și dispăre pur și simplu, datorită zelului stupid al miliției care, din motive de neînțeles, văd în fapta lui un potențial pericol.“; „Cenacluștii reprezintă flamura anticipației în România“; „Icarul din Gorj...“; „Multe idei fermentau în mintea tinerilor din vremea aceea“ (citatele sunt extrase din emisiunea din 13 februarie)

În emisiunea din 27 februarie, Mironov face o transmisie „live“ de la Zilele Quasar, o manifestare a cenaclului cu același nume de la Iași. Deși invitatul de onoare este Philip Curval, suntem informați cu acest prilej de domnul Mironov că „deși scriem distopii... nu poate exista decât un mesaj optimist“, apoi urmează câteva interviuri în care George Ceaușu (unul din partizanii înfocați ai propagandei mironoviene) ne informează cu nonșalanță: „Quasar înseamnă o adaptare la o piață a muncii“, și în care Răzvan Haritonovici și Sorin Repanovici ne delectează cu banalități.

Emisiunea mai este punctată și de „momente de grație“: balet, muzică de Zamfir, toate prinse într-un ghiveci absolut incredibil pentru nivelul elementar de bun simț - ca să nu mai vorbim de competență - al unei televiziuni naționale.

Întrebarea este una singură: cum de este posibil așa ceva? Întrebarea nu-i este adresată domnului Mironov, care prin emisiunea sa a reușit încă o dată performanța de a se descalifica complet în fața telespectatorilor și iubitorilor genului science fiction.

Întrebarea este adresată exclusiv conducerii televiziunii române, dar nu ne facem iluzii că vom primi vreodată răspuns.

„Un miliard de telespectatori privesc serialul Star Trek“ anunță cu emfază Alexandru Mironov. Din nefericire, preocupat de această numărătoare, domnul Mironov i-a pierdut la socoteli pe nefericiții de telespectatori ai televiziunii române. Dar, la urma urmei, ce importanță mai au aceștia, în fața ideilor mărețe ale viitorului luminos pe care îl zidește, cu obstinație, domnul Mironov?
4 martie 1999

episodul 15

Am vorbit în episodul trecut despre „Lumea de ieri“ (emisiunea „Lumea de mâine“), realizată de domnul Alexandru Mironov la televiziunea română, și, dacă vă mai amintiți, domnia sa a făcut un reportaj „live“ la manifestarea intitulată Zilele Quasar, în data de 27 februarie. Asupra unui anume aspect relevant de această emisiune, am dori să insistăm astăzi.

Am mărit la televizor o discuție în fața unui public nu mai numeros de douăzeci - treizeci de persoane în care, alături de Alexandru Mironov, i-am mai văzut pe Philip Curval, Ion Hobană, Lucian Merișca, George Ceaușu, Răzvan Haritonovici, Sorin Repanovici și Lucian Băbeanu.

Îi scoatem însă imediat din discuție pe Curval și pe Hobană, pentru că ambii sunt niște profesioniști ai cuvântului scris, care nu au avut legături, decât tangențiale, cu cei care ar reprezenta, în viziunea multora, mișcarea science fiction românească. Și ne îndreptăm atenția asupra celorlalți.

Punctul de apogeu al mișcării cenacliste românești a fost atins în anii '80. După care, în ciuda unor intenții vigoare ale reprezentanților anilor '90, science fiction-ul românesc a intrat pe o curbă descrescătoare accentuată. S-a vorbit chiar de un conflict fâțiș între nouăzeciști și optzeciști, dar subsemnatul recunoaște că nu a dat mare importanță unor astfel de interpretări. Dar lucruri au mai multe nuanțe...

La ora actuală există se pare o linie de separație foarte pregnantă în SF-ul românesc. De o parte sunt cei care activează cu rezultate vizibile pe tărâm science fiction (scriitori, traducători, editori), de cealaltă parte cei care preferă statutul de veșnic amator al unei mișcări de tineret, dar care, din nefericire, nu mai au vârsta corespunzătoare...

Haideți să revenim la exemplul de mai sus. George Ceaușu este trecut de patruzeci de ani și militează în continuare pentru o activitate cenaclistă la nivelul anilor '80 (cu consfătuiri naționale, cu o organizație supervizoare, cu întâlniri cu membrii, etc., etc.). Îl informăm pe această cale pe domnul profesor Ceaușu, nostalgicul unei patronări cu accente clar politice asupra science fiction-ului românesc, că drumul spre viitor nu trece prin anii '80. Că singura șansă a viitorului este cuvântul scris, nu vorbele de sfârșit de săptămână ale unor nostalgici care, luați la bani mărunți, nu au avut de-a face deloc cu lumea literară. Același lucru este valabil și pentru Răzvan Haritonovici (care,

să nu uităm, a ocupat o funcție importantă în ministerul condus de Mironov, sub oblăduirea PDSR-ului), precum și pentru Sorin Repanovici, cel care a condus „Federația Română Pentru Science Fiction, Științe Prospective Și Impact Cu Viitorul“ (subsemnatul mărturisește că i se face pielea găină și limba de lemn de fiecare dată când amintește titulatura completă a acestei organizații!), cu nonșalanța *kulturnicului* (domnul Repanovici se bucura în această calitate de o trecere deosebită pe lângă domnul ministru Mironov) - având de altfel rolul major al omului de paie pus să reprezinte niște anume interese, dar fără a avea nici cel mai vag raport cu ceea ce înseamnă, de fapt, science fiction.

Deci, la nivelul anului 1999, există încă oameni care militează pentru science fiction privit ca o mișcare de tineret, în spiritul educării tinerei generații în valorile umanismului creator, etc., etc.

Ce se întâmplă însă de partea cealaltă? Din nefericire, puținii oameni activi ai momentului se mulțumesc doar să stea deoparte de astfel de tendințe. Mai mult, încercările de a spune lucrurilor pe nume (de genul celei de față!) sunt privite în cel mai bun cu reținere, judecate prin prisma unui soi de împăciuitoare defensiv: să nu ridicăm acum glasul, astfel de oameni ar putea fi totuși folositori mișcării science fiction...

Considerăm dureroase astfel de luări de poziție. Un om compromis politic sau profesional nu poate aduce nici un beneficiu, nici măcar administrativ, unei tendințe literare. O persoană a cărei ideologie este marcată până la obsesie de trecut, nu poate da nici cel mai mic ajutor unei mișcări literare care are ca preocupare unică impactul viitorului asupra societății umane. Iar dacă acest lucru se întâmplă totuși, atunci science fiction-ului românesc nu-i stă în față decât o singură alternativă: ori se debarasează, mai mult sau mai puțin elegant, de leștul imposturii, incompetenței și politicului, ori își acceptă un statut de subliterate, și prin urmare își clădește cu migala inutilității propriul sfârșit.

Dar, ca o ironie a soartei, cel va hotărî lucrurile este tocmai viitorul, adică exact miza jocului.

Și poate că, pe termen lung, lucrurile sunt clare și dinozaurii literaturii vor dispărea. Dar, pe termen scurt, viitorul este nerăbdător. Acesta este poate și motivul pentru care rubrica noastră va continua.

5 martie 1999

SOCIETATEA EUROPEANĂ DE SCIENCE FICTION ȘI „IMAGINEA“ SEFEULUI ROMÂNESC

Prestația „sefe“ a domnului Mironov din data de 15 iunie, de la televiziunea națională, a ridicat indirect, alături de aspectele politice intrinseci și mai vechea problemă a „imaginii“ sefeului românesc.

Privit prin prismă socială, seful are nevoie desigur, alături de prestigiul unor autori de valoare și de serviciile unor așa-zisi „animatori“. Care, la rândul lor, la interfața cu organisme internaționale, să promoveze un „lobby“. Procedul în sine nu este condamnabil: dacă nu cunoaștem numele nici unui autor lituanian, de pildă, asta nu înseamnă defel că seful lituanian nu există. Acesta este și scopul ființării unor organisme internaționale, mai mult sau mai puțin formale: facilitarea contactelor culturale între țări cu potențiale inegale. Un astfel de organism este și Societatea europeană de science fiction, al cărui vicepreședinte este din 1995 domnul Alexandru Mironov, așa după cum precizează Dicționarul SF, la pagina 154. Mai mult, Mironov este National Officer pentru România. Numai că lucrurile nu sunt chiar atât de clare...

Societatea europeană de science fiction (ESFS) își are sediul în Italia, și a fost fondată în 1972, la prima convenție europeană de sefe de la Trieste. ESFS organizează totodată și convențiile europene, așa numitele Eurocon-uri. Studiind însă organigrama societății se poate constata că există 2 funcții de vicepreședinte (Vice-Chair): ales și nominalizat. Funcțiile alese au o durată de doi ani, cu posibilitatea de realegere ulterioară. Nominalizații sunt delegați de comitetul de conducere al următorului Eurocon. În comitetul de conducere intră și foștii membri aleși, care rămân onorifici pe toată durata vieții, fără a avea însă drept de vot. Cum, prin definiție, staff-ul unor astfel de organisme din occident este format exclusiv din oameni respectabili, care prețuiesc, printre multe altele, și modestia, în site-ul de pe Internet al ESFS nu este dată nici o listă cu membrii, ci doar date despre istoria Eurocon-urilor și a premiilor aferente (adresa site-ului este: <http://homepage.tinet.ie/~goudriaan/esfs-index.html>).

De altfel, judecând prin prisma statutului prezentat, lista componentelor comitetului ar fi o înșiruire de persoane din diverse țări care nu ar spune nimic unui fan european. În context, afirmația că Alexandru Mironov este vicepreședinte din 1995 nu explicitează decât faptul că în 1994 domnul Mironov a făcut parte dintre organizatori - nu știu dacă a fost ales, și în această ipoteză ce s-a mai întâmplat la următoarele alegeri, sau dacă a fost nominalizat. Cât despre „officer“, termenul desemnează calitatea de membru în consiliul de conducere (referindu-se în mod explicit la președinte, vice, secretar și trezorier). Nu există denumirea de National Officer, ci doar aceea de

National Delegate. Se poate constata cu ușurință că datele din Dicționarul SF în această privință sunt mai degrabă neclare. Neclar rămâne și modul de alegere al delegaților naționali (statutul ESFS spune sec, în conformitate cu regulile locale).

Desigur, organizarea Eurocon-ului din 1994 a fost o realizare. Rămân însă câteva aspecte discutabile. Pe vremea aceea domnul Mironov era ministrul tineretului, și activitatea sa avea un pregnant caracter ideologic - propaganda fiind în mod clar unul din obiectivele Romcon-ului. Apoi, trecute sub tăcere, au existat și momente neplăcute, dar nu din vina directă a lui Mironov.

Vă oferim spre exemplificare un citat din materialul intitulat „Eurocon 1994 la Timișoara. Mărturia lui Roberto Quaglia (<http://www.geocities.com/Athens/2013/euroc94.html>), material în genere elogios la adresa eforturilor depuse de români și mai ales la adresa lui Mironov: „Cel mai mare merit îl are Alexandru Mironov, ministru român și supporter înfocat al dezvoltării SF-ului în România. Împreună cu Mihai Bădescu organizează personal la televiziune câte o transmisie SF în fiecare duminică după amiază.“¹ Numai că nuanța aproape imaterială de ironie revine mult mai pregnant aproape de final: „Iar în cele din urmă, ca în orice simfonie perfectă care se respectă, până și o notă falsă face parte din perfecțiune (lucrul ăsta nu-i complet adevărat, dar haideți să presupunem că este): la cererea mea, pe care o consider foarte normală, ca organizatorii să deconteze cheltuielile de călătorie, așa cum se preciza în invitația primită, organizatorul șef, Cornel Secu, mi-a răspuns într-un mod confuz, dar cu același zâmbet afișat, invocând o amnezie improbabilă. Păcat. Dar nimic și nimeni nu este perfect.“²

Revenind însă la „imaginea“ sefeului românesc și la „ambasadorul“ Alexandru Mironov, nu putem decât să reluăm o mai veche dilemă: în ce măsură seful românesc, al cărui obiectiv cultural este impactul viitorului, este reprezentat de o persoană cu convingeri comuniste, rusofile, exprimate în clar în nenumărate rânduri, intolerant la modul absolut față de orice altă

¹ „Utmost merit should be assigned to Alexandru Mironov, minister of the Romanian republic and strong supporter of the diffusion and development of SF in Romania. Together with Mihai Bădescu, he personally organises a SF transmission on television every Sunday afternoon.“

² „And finally... as in every perfect symphony which is to be respected, even an off-tune note suits (this is not absolutely true but let us pretend it is so): at my request which I consider normal, that the organisation should keep its promises of reimbursement of travel expenses included in their formal invitation, with a perfect smile of ordinance regularly printed on his face, the chief organiser Cornel Secu answered confusedly, pretending an improbable amnesia. What a pity. But nothing and nobody is perfect.“

orientare politică în afara celei din propriul partid (PDSR)? Este domnul Mironov, o persoană cu prestații publice și politice contradictorii, subiect, de-a lungul anilor, a multor articole din presa românească referitoare la fosta Securitate, omul potrivit de a „promova” sefeul românesc în 2000 și de a organiza (după un scenariu greu de intuit, chiar pentru un sefist) un Eurocon în anul 2001 la Călărași (nu este vorba de nici o glumă, lucrul acesta este precizat chiar pe pagina de întâmpinare a site-ului ESFS: Eurocon 2000 la Gdansk, Polonia, între 2 și 6 august; Eurocon 2001 la Călărași, România, în august)?

În ciuda aparențelor, un răspuns bine ponderat, dezbatut de orice patimă politică, este dificil de dat. Dar, totodată, un astfel de răspuns oferă, în mod echivalent, și măsura identității și maturității culturale a sefeului românesc.

MATRIX sau REALITATEA / ILUZIA SECURITĂȚII

În ce măsură *Matrix*, pelicula ce a stârnit atâtea controverse, ar putea fi o parabolă a realităților românești?

Un rol al sefeului – și al altor tipuri de discurs imaginar - este să se refere mai mult sau mai puțin explicit la realitatea imediată. Fără a repudia miza esteticului pur, mărturisesc că sunt adeptul declarat al mesajului. În cazul de față, mesajul constă într-o întrebare dilematică: realitatea societății umane este modelată și/sau controlată de serviciile secrete?

Ce este, la urma urmei, *Matrix*-ul? Spectatorul presupune că ar fi un soi de matrice informațională, situată într-o realitate virtuală extremă. Sensurile cuvântului englez largesc mult posibilitățile analogice. Dicționarul *American Heritage* (1994) oferă 11 definiții (unele ramificate) ale termenului. În context, interesează doar prima: „O situație sau o substanță înconjurătoare în interiorul căreia se naște și se dezvoltă sau există altceva.” Adică un mediu de dezvoltare/de cultură, o „supă primordială”. Această definiție este sprijinită printr-un citat din Benjamin Nathan Cardozo: „Libertatea de expresie este mediul de dezvoltare [*matrix*], condiția indispensabilă pentru aproape toate formele de libertate”.

Este deci *Matrix*-ul mediul unde are loc somnul ființelor umane? Este cumva mecanismul care naște iluzia realității cotidiene? Sau puternicul aparat de control al acesteia? Parabola pare transparentă: realitatea este iluzorie, iar acest caracter al ei este întreținut de un grup ocult, reprezentat la nivel executiv de serviciile secrete. În context românesc, *Matrix*-ul poate fi considerat simbolul dominării unei națiuni de către Securitate. Mai precis, de către cinicii și aroganții oameni ai acesteia.

Neo, personajul interpretat de Keanu Reeves, reprezintă cel mai crunt coșmar al Securității și anume

forța umană incontrolabilă, capabilă să distrugă principiile dominării, generându-i, din interior, antidotul. Neo, într-o splendidă imagine, renaște când teama este înlocuită de dragoste. El își distruge din interior adversarul, sfărtecându-l într-o lumină orbitoare. Sugestia este că Securitatea nu poate fi eradicată decât din interiorul ei. Astfel s-ar explica și faptul că pensionarea nu-i atinge pe lucrătorii din serviciile secrete.

În ce măsură un cetățean avizat este dispus să participe la demolarea unei iluzii pe care el o consideră a fi realitatea vieții sale? Răspunsul nu este ușor de găsit, iar trădătorul din *Matrix* nu poate fi condamnat cu ușurință. Preferința pentru calea minimei rezistențe ține de psihologia umană. Câți dintre semenii noștri preferă libertatea plină de responsabilități în favoarea unei vieți conduse de alții? Și, prin această prismă, care ar mai fi dreptul moral al lui Neo de a destrăma iluzia și a-i lăsa pe ceilalți, dezgoliți și dezorientați, în fața unui viitor liber, dar incert? Care este, la urma urmei, prețul libertății?

Matrix oferă un răspuns posibil. Realitatea iluzorie, controlată de oamenii în costume negre, s-ar explica, în primul rând, prin delicia puterii. Iar în al doilea rând, prin apatia somnolentă a celor conduși, care permite existența serviciilor secrete. În acest sens, mesajul din *Matrix* este limpede. Chiar dacă a dormi oferă o aparentă siguranță, iar viitorul oferă doar certitudinea terciului de proteine, nimic nu se compară cu libertatea, singura rațiune de a exista.

Acest motiv de a trăi se regăsește tot mai puțin în mentalitatea concetățenilor noștri, s-ar spune. Am devenit oare iremediabil dependenți de *Matrix*-ul Securității?

Ei, prostii! Dormiți mai departe, cetățeni. Filmul ăsta sefe s-a terminat.

Viitorul, oricum, este departe și noi nu avem nimic de-a face cu el...

MATRIX - producție SUA 1999, 136 minute

Regia: Andy Wachovski & Larry Wachovski

În distribuție: Keanu Reeves - *Neo*; Laurence Fishburne - *Morpheus*; Carrie-Anne Moss - *Trinity*; Hugo Weaving - *Agent Smith*

Premii: 4 Academy Awards 1999 (Best Film Editing, Best Sound, Best Sound, Effects Editing, Best Visual Effects) & 2 British Academy Awards 1999 (Best Sound, Best Visual Effects)